

Yemen 2011

Resmi Adı	Yemen Cumhuriyeti
Başkent	Sana
Yüzölçümü	527.970 km ²
Nüfus	24.771.000
GSYH	33,68 milyar dolar
Hükümet Biçimi	Cumhuriyet
Devlet Başkanı	Ali Abdullah Salih (1978-)
Dışişleri Bakanı	Ebubekir El-Kirbi
Türkiye Büyükelçisi	Abdulquavi El-Eryani
Askeri Harcamalar	1,222 milyar dolar
Asker Sayısı	66.700

Etnik Yapı

Arap	% 82
Afrikalı	% 15
Güney Asyalı	% 3

Dini Yapı

İslam	% 99
Diğer	% 1

Petrol Üretimi	258.800 varil/gün
Petrol Tüketimi	157.000 varil/gün
İhracat	7,588 milyar dolar
İthalat	8,262 milyar dolar

Yemen 2011

Ensar Muslu

[Arş. Gör., Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü]

Özet

Yemen'de Ocak ayında başlayan Arap Baharı, şiddetli çatışmalar eşliğinde sürdü ve 22 Kasım'da Yemen Devlet Başkanı Ali Abdullah Salih'in istifasını getirdi. Bu istifaya rağmen Yemen'de sokaklar durulmadı, gösteri ve çatışmalar 2011 yılının son gününe dek devam etti. Zaten istikrarsızlık unsurlarını içinde barındıran Yemen'de, Arap Baharı'nın başlamasıyla diğer pek çok çatışma da ivme kazandı. Yemen'in güneyindeki ayrılıkçı hareket ve El Kaide, Yemen yönetiminin içine düştüğü bunalımdan istifade etmek üzere harekete geçen en önemli unsurlar oldu. Arap Baharı'nı kendi lehine en iyi şekilde kullanan yapı olarak öne çıkan El Kaide, Yemen gündemini çokça işgal etti. Yemen'in, Zenzibar başta olmak üzere birkaç şehrinde kontrol sağlayan El Kaide Afganistan'da kaybettiği mevzii Yemen'de kazanmanın yollarını aradı. Tüm bunlar yaşanırken Yemen'de pek çok ittifak ilişkisi bozuldu ve yerine başka ittifak ilişkileri kuruldu. Yemen'de taşlar yerinden fazlaca oynadı ve 2011 yılı sona ererken dahi Yemen, 21 Şubat 2012 tarihinde yapılacak Devlet Başkanlığı seçimlerine de gösteriler ve çatışmalar eşliğinde hazırlanmaktaydı.

Anahtar Kelimeler: Ali Abdullah Salih | Yemen | El Kaide | Haşid | el-Ahmer | Tevekkül Karman | Arap Baharı | Sana | Taiz | Aden | General Ali Muhsin | Enver el-Evlaki | KİK Barış Planı | Abdurabbu Mansur Hadi

Yemen 2011

Abstract

Started in January, Arab Spring in Yemen continued along with violent conflicts and led to the resignation of Yemeni President Ali Abdullah Saleh. In spite of the resignation, streets in Yemen did not calm down and demonstrations and conflicts continued throughout 2011. Having already components of instability, Yemen experienced many other conflicts accelerated with Arab Spring. The separatist movement in the southern Yemen and Al Qaeda were the most important actors that moved to benefit from the crisis Yemeni administration experienced. Being the top beneficiary of Arab spring, Al Qaeda often became the current issue in Yemen. Al Qaeda, having the control of some cities (notably Zinjibar), sought to gain the position they had lost in Afghanistan. During this period many existing alliances collapsed while new ones were formed. In Yemen, the foundations of the country were too much shaken and were not restored at the end of the year. Towards 2012, Yemen was still preparing for the election of presidency of 21 February 2012 along with demonstrations and conflicts.

Keywords: Ali Abdullah Saleh | Yemen | Al Qaeda | Hashid | al-Ahmar | Tawakkul Karman | Arab Spring | Sana'a | Taiz | Aden | General Ali Mohsen | Anwar al-Awlaki | GCC Peace Plan | Abd Rabbuh Mansur al-Hadi

Giriş

Önceki yıllarda farklı cephelerde çatışmaların yaşandığı Yemen’de 2011, yılı çeşitli gruplar arasında taraf değişikliklerine, ittifakların bozulup farklı şekillerde olmak üzere tekrar kurulmasına sahne oldu. Bu sürecin itici gücünü 2010 yılı sonunda Tunus’ta başlayan Arap Baharı’nın Ocak 2011’de Yemen’e sıçraması oluşturdu. 2011 yılında Yemen’de gerçekleşen hemen hemen her olay, izlenen her politika ve alınan her karar Arap Baharı’nın gölgesinde gelişti. Gençlerin Ocak’ta başlattıkları yönetim karşıtı gösteriler kendi karışımı da doğurdu ve yönetim yanlıları da gösteriler düzenlediler. Zamanla kan ve şiddetin bulaştığı süreç, aşiretlerin ve bazı askerlerin muhalif göstericileri desteklemesiyle çatışma boyutunu aldı. Bu çatışmalar ülkede bir siyasî krize neden oldu ve bu krizden, Yemen’de hayli aktif olan El Kaide fazlasıyla faydalandı. Elbette Yemen’in dış ilişkileri de Arap Baharı’ndan kopuk biçimde şekillenemezdi. 2011 yılına olağan seyrinde başlayan Yemen dış politikası gösterilerin başlamasıyla ciddi bir değişim yaşadı ve dış ilişkiler Arap Baharı’nın gelişimine göre şekil aldı.

Bir sürecin, diğer tüm konular üzerinde bunca baskın bir rol oynaması durumunda gelişmeleri tasnif etmek de hayli güçlük arz ediyor; bu yüzden de 2011 yılında Yemen’deki gelişmeleri konulara ayırmada yaşanan güçlüğü doğal karşılamak gerekir. Birbirleri ile bağlantılı olmakla birlikte Arap Baharı, El Kaide ve Dış İlişkiler şeklinde ana başlıklara ayrılmış olan konular, 2011 yılına has sürecin tarihsel neden-sonuç ilişkisinin çokça öne çıkmasından dolayı kronolojik bir sıra ile ele alınmıştır. Dış İlişkiler bölümü ülke ülke farklı başlıklarda ele alınması daha uygun gibi gözükse de yazım usulünde bütünlük sağlamak adına, bu konuda da kronolojik yazım tarzı devam ettirilmiştir. Ayrıca tüm ülkelerle ilişkilerin Arap Baharı süreci etrafında şekillen-

miş olması ve içeride yaşanan gelişmeler çerçevesinde benzer bir süreçten geçmesi de bu yöntemin kullanılmasını gerekli kılan diğer bir unsur olmuştur. Kronolojik bir dizge içerisinde ele alınmış her ana başlık süreç içerisindeki dönemsel farklılaşmalar göz önünde bulundurularak alt başlıklara ayrılmıştır.

Arap Baharı

Tunus'ta 2010 yılı sonlarında başlayıp diğer Arap ülkelerine yayılan Arap Baharı Yemen'e Ocak 2011'de sıçradı ve Yemen'i sene boyunca etkisi altına aldı. Arap Baharı Yemen'de ilk olarak başkent Sana'da başladı ve hızla diğer şehirlere yayıldı. Yemen'in başkenti Sana'da bin kadar öğrenci 16 Ocak'ta Yemen sokaklarında yürüyüş düzenledi ve Arapları, liderlerine karşı ayaklanmaya çağırdı. Üniversite kampüsünden Tunus Büyükelçiliği'ne doğru harekete geçen gruba insan hakları aktivistleri de eşlik etti.¹ Bu yürüyüş Arap Baharı gösterilerinin başlangıcından ziyade sürece yönelik bir tür hazırlık olarak değerlendirilebilir.

Yemen'de Baharın İlk Günleri

Yemen'de Devlet Başkanı Ali Abdullah Salih karşıtı gösteriler 22 Ocak 2011'de Sana Üniversitesi'nde birkaç yüz öğrencinin katıldığı nispeten ufak öğrenci gruplarının düzenlediği protestolar şeklinde başladı. Öğrenciler, İslah Partisi'nin başını çektiği muhalif partilerce destekleniyorlardı. Bu protesto gösterilerinin yanı sıra Salih yanlısı bir grup öğrenci de "Ali ya da ölüm" ve "İslah Partisi teröristtir" şeklinde sloganlar atarak karşıt bir gösteri cephesi oluşturdular.² Diğer ülkelerdeki halk hareketlerinde olduğu gibi Yemen'de de isyanların aslı aktörü gençlerdi ve dolayısıyla ilk gösterilerin Sana Üniversitesi önünde gerçekleştirilmesi doğaldı. Gösterilerin ilk günleri genel olarak sakin geçmekle birlikte öne çıkan olaylardan biri de ileride çokça kendinden söz ettirecek olan bir aktivistin tutuklanması oldu. Gazeteci ve aynı zamanda politikacı olan Tevekkül Karman 23 Ocak'ta tutuklandı, ancak göstericilerden ve ailesinden gelen yoğun baskılar neticesinde bir gün sonra serbest bırakıldı.³ Ufak gruplar halinde başlayan gösteriler zamanla taraftar topladı ve 27 Ocak gibi erken bir tarihte Sana'nın dört farklı bölgesinde on binlerce kişinin katıldığı büyük gösteriler halini aldı.⁴

Büyüyerek devam eden gösteriler karşısında Salih, 2013'te gerçekleşecek olan Devlet Başkanlığı seçimlerinde aday olmayacağını ve iktidarı oğluna bırakmayacağını söylediye de⁵ Salih'in bu açıklamaları göstericileri tatmin etmedi ve 3 Şubat'ta göstericilerin "Gazap Günü" şeklinde adlandırdıkları büyük bir gösteri düzenlendi.⁶ Yaklaşık 20 binden fazla kişinin katıldığı gösterinin⁷ üniversiteye 2 km mesafede, şehir merkezinde bulunan Değişim Meydanı'nda yapılması planlanıyordu. Fakat Salih'in taraftarları erken davranıp meydana Salih lehine gösteri düzenleyince, Salih karşıtları gösteri-

lerini Sana Üniversitesi önünde gerçekleştirdiler. İki grubun karşı karşıya gelmemesi için polisin devreye girmesiyle her iki grup öğle saatlerinde olaysız dağıldı.⁸ 13 Şubat'ta başkent Sana'da düzenlenen gösterideyse muhalifler Devlet Başkanı Ali Abdullah Salih'e bağlı emniyet güçlerinin müdahalesiyle karşılaştılar. Çoğunluğunu üniversite öğrencilerinin oluşturduğu muhaliflerin Sana'daki Değişim Meydanı'na girmeye çalışması üzerine emniyet güçlerinin engellemeye kalkışmasıyla çıkan çatışmada çok sayıda gösterici yaralanırken 23 kişi de tutuklandı.⁹ 14 Şubat'ta 3000 kadar gösterici Sana Üniversitesi'nden, Salih yanlılarının bir önceki hafta şehir merkezinde kurdukları kampa doğru yürüyüşe geçti fakat göstericiler güvenlik güçlerince durduruldular.¹⁰ 15 Şubat'ta sayıları 1000 kadar olan yönetim karşıtı bir gösterici grubu Başkanlık Sarayı'na doğru yürüdü. Yine polis tarafından ilerlemeleri engellenen grup bu defa ara sokaklara dağıldığında hükümet yanlıları ile karşı karşıya geldiler. İki taraf arasında birbirlerine taş atarak başlayan çatışmada çok sayıda yaralanma meydana geldi,¹¹ çatışmalar 16 Şubat'ta da devam etti.¹²

Arap Baharı Tüm Yemen'de

Yönetim karşıtı gösteriler başkent Sana'da başladı ama bu kapsamda kalmadı, Yemen'in pek çok şehrine hızla yayıldı. Gösterilerin en geniş katılımlıları ve ses getirenleri daha ziyade Sana, Taiz ve Aden şehirlerinde gerçekleştirilirken, Zenzibar'ın da önemli bir mücadele alanı olarak gündeme geldiği görüldü, ancak buradaki mücadele Arap Baharı çerçevesinde olmaktan daha çok hükümet ile El Kaide arasında yaşandı. Taiz ve Aden şehirlerindeki gösteriler de Sana'dakiler gibi çatışmaya dönüştü ve kana bulandı. 18 Şubat'ta Taiz şehrinde düzenlenen "Öfke Cuması" adındaki gösterilerde, resmî plakalı bir araçtan göstericilere el bombası atılması sonucu 2 gösterici öldü, 27 kişi de yaralandı. Aynı gün Aden'de ise göstericiler belediye binasını ateşe verdi.¹³ Bundan birkaç gün sonra yine Aden'de devriye görevi yapan askerlerin, kendilerine taş atan gençlere ateş açması sonucu 1 kişi öldü, 4 kişi de yaralandı.¹⁴ 2010 yılı içerisinde tutuklanıp yılın son günlerinde salıverilen ayrılıkçı Güney Hareketi lideri Hasan Baum¹⁵ da 20 Şubat'ta Aden'de tedavi gördüğü hastanede tekrar tutuklandı.¹⁶

Yemen'de meydana gelen bu çatışmalar çeşitli kesimlerde rahatsızlık yarattı ve Yemen hükümetine yönelik tepkilerin doğmasına yol açtı. Öyle ki, bu olaylar neticesinde yönetim, iktidar partisinin kendi içinden eleştirilerin bile odağı haline geldi ve 21 Şubat'ta 2 milletvekili, iktidar partisi Genel Halk Kongresi'nden istifa etti. Sonraki 2 gün boyunca 7 milletvekili daha yaşanan çatışmalara tepki olarak partilerinden istifa etti.¹⁷ Fakat bu tepkiler yaşanan çatışmayı durdurmaya yetmedi. 23 Şubat'ta başkent Sana'da üniversite meydanında, göstericilerin kurduğu kampın yanında yönetim taraftarlarının da kendi çadırlarını kurmaya kalkmaları nedeniyle çıkan çatışmada ölüm ve

yaralanmalar meydana geldi.¹⁸ Tüm müdahalelere rağmen gösteriler sonlandırılmadığı gibi akademisyen, yazar ve sanatçıların katılımıyla gerçekleştirilen yürüyüş, gösterilere katılımın farklı kesimlere yayıldığını ortaya koydu.¹⁹ Yaşanan olaylara karşı tepkiler yalnızca Yemen içinden gelmedi, uluslararası kamuoyu da yaşananlardan rahatsızlığını ifade etmeye başladı. Bunun üzerine, uluslararası kamuoyunda oluşan rahatsızlığı dindirmek adına 24 Şubat'ta Yemen'in Washington Büyükelçiliği basın ataşesi, Salih'in güvenlik güçlerine göstericileri koruma ve hükümet karşıtları ile taraftarlarının karşı karşıya gelmelerini engelleme emri verdiğini duyurdu.²⁰ Ayrıca Yemen'in resmî haber ajansı SABA'ya göre, göstericilerin de aralarında bulunduğu tüm muhaliflerle diyalog kurulması ve şartlarının öğrenilmesi için 5 kişilik bir kurul oluşturulmasına ve bu kurula Başbakan'ın başkanlık etmesine karar verildi.²¹

Yaşanan çatışmalar, yapılan açıklamalar ve çözüme ilişkin vaatler gösterilerin devam etmesini engelleyemedi. 25 Şubat'ta Sana, Aden, Taiz ve Hadramut şehirlerinde gösteriler düzenlendi. Aden'deki göstericilere ateş açılması sonucu ölenler ve yaralananlar olurken çatışmalar 26 Şubat'ta da devam etti.²² Başkent Sana'da ise Salih karşıtları Sana Üniversitesi önünde, taraftarları ise şehrin 4 km uzağında bulunan bir meydana bir araya geldiler. Bu olaylar yaşanırken Salih'ten, anarşi ve cinayete teslim olmayacakları yönünde bir açıklama geldi.²³

Aşiretler de Artık Muhalif Kanatta

Ocak ayında başlayan yönetim karşıtı gösteriler karşısında ilk aşamada sessiz kalan aşiretler ve muhalefet partileri belki yaşananlara bir tepki olarak, belki de stratejik bir tavır olarak kendilerine bir konum belirlemeye başladılar. Yemen'in önde gelen 2 aşireti Haşid ve Bakil, Salih'e yönelik desteklerini geri çektiler. 26 Şubat'ta Haşid liderlerinden Şeyh Hüseyin bin Abdullah el-Ahmer, Salih'in Genel Halk Kongresi Partisi'nden istifa ederken Bakil lideri bu istifayı memnuniyetle karşıladığını ifade etti. Yapılan açıklamalarda aşiretlerin Ocak'ta başlayan Salih karşıtı ayaklanmaya destek verecekleri belirtildi.²⁴ Haşid aşiretinin reisi ve Islah Partisi'nin lideri Şeyh Hamid bin Abdullah el-Ahmer de bundan bir hafta önce diğer muhalefet partileriyle birlikte göstericileri destekleyeceğini bildirmişti.²⁵ Haşid aşiretinin taraf değiştirmesine ²⁵ Şubat Cuma günü Aden şehrinde Cuma namazı çıkışı polislin kalabalığa ateş açarak Haşid aşiretinden 4 kişiyi öldürmesi neden oldu. Salih'in güvenlik güçlerine göstericilerin korunması talimatı vermesine rağmen Haşid aşireti geri adım atmadı ve Salih'e yönelik muhalefetini sürdürdü.²⁶ Muhalefet partilerinin göstericilerden yana ortaya koydukları bu tavır üzerine Salih, muhalefetin bakanlıklar için isim önermesi halinde birkaç saat içinde ulusal birlik hükümetinin kurulabileceğini belirtti. Muhalefetin buna ilk yanıtı birlik hükümetine katılmayacakları ve Salih'i devirmek isteyen halkın yanında oldukları, şeklinde oldu.²⁷ 3 Mart'ta ise muhalif partiler, Salih'e bir yol hari-

tası sundu ve bu yol haritasında Salih'in kabul etmesini istedikleri birtakım şartları ortaya koydular.²⁸ Bu yol haritasına göre protestolara izin verilecek, ölümlerin meydana geldiği gösterilerde uygulanan şiddete ilişkin soruşturma açılacak, anayasa ve seçim yasası değiştirilecek, Salih'in akrabaları ordu ve güvenlik güçlerindeki liderlik mevkilerinden uzaklaştırılacaktı. Göstericiler ise muhalif partilerin ortaya koyduğu bu yol haritasını yeterli görmedi ve Salih'in derhal istifa etmesini istedi.²⁹ Muhalif partiler, aşiretler ve yönetim arasında tüm bu süreç yaşanırken bir yandan da gösteriler devam etmekteydi. Daha ziyade gençlerin başlattığı ve gençler arasında yayılan yönetim karşıtı gösterilerin odağı haline gelen Sana ve Aden'deki üniversitelerde dersler 5 Mart'ta hükümet tarafından askıya alındı.³⁰ Sürdürülen gösterilerde yaşanan çatışmalar da eksilmeden devam etti. 8 Mart'ta Sana'da düzenlenen gösteride güvenlik güçlerinin göstericilere ateş açması sonucu 65 gösterici yaralandı.³¹ Aynı gün gösteriler sembolik önemi olan bir yere sıçradı. Salih'in kalesi olarak bilinen ve Yemen Başbakanı ile İçişleri Bakanı'nın da memleketi olan Damar şehrinde yönetim karşıtı gösteri gerçekleştirildi. Hâlbuki Damar'da bir gün önce Salih yanlıları tarafından gösteriler düzenlenmişti.³² Yemen'de yönetim karşıtları ve taraftarları arasındaki gerilim ve mücadele zamanla şiddetini artırdı. Gösteriler ve çatışmalarla birlikte teklifler, müzakereler ve restleşmeler sürerken her iki taraf da kendi konumunu güçlendirip karşı tarafı zayıflatmaya çalıştı. Bu çerçevede Aden'deki hükümet karşıtları, şehirdeki öğretmen ve öğrencilerin gösterilere katılmamaları halinde okulları yakma tehdidinde bulundu. UNICEF, hâlihazırda bazı okullara saldırılar düzenlendiğini belirtti.³³ Bu yaşananlar, taraflar arasındaki güç mücadelesinin ve baskın gelme çabasının yayıldığı alanları göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Göstericilere Karşı Uygulanan Şiddet Had Safhada

Salih yaptığı bir açıklamada bu yıl yeni bir anayasa hazırlanıp referanduma sunulacağını söyledi ve aynı zamanda seçim kanununun da değiştirilerek parlamenter sisteme geçilmesi sözü verdi. Salih'ten gelen bu açıklamalara rağmen gösteriler hız kesmeden devam etti.³⁴ Göstericiler 11 Mart Cuma gününü "Geri Dönüşsüz Cuma" olarak isimlendirdi ve yönetim karşıtı gösterilerini artan sayıda bir kalabalıkla gerçekleştirmeyi sürdürdü.³⁵ Göstericilerin sayısı arttıkça yönetim de müdahalelerini daha şiddetli bir biçimde sürdürdü. Başkent Sana'da 12 Mart'ta gerçekleştirilen gösteriye güvenlik güçleri yine ateşle karşılık verdi ve çıkan çatışmada yine protestoculardan bazıları hayatını kaybetti.³⁶ 13 Mart'ta Aden şehrinde toplanan göstericilere ateş açılırken,³⁷ 16 Mart'ta Sana'da göstericilere yönelik polis müdahalesiyle 120 kişi yaralandı,³⁸ 17 Mart'ta ise Taiz'de güvenlik güçlerinin göstericilere müdahalesi sonucu çok sayıda Yemenli yaralandı.³⁹ Görüldüğü üzere Yemen'in 3 büyük şehri gösteri ve çatışmaların merkezi haline geldi ve buralarda onlarca Yemenlinin hayatını kaybettiği çatışmalar olağan havadisten sayılır oldu.

Sana'da 18 Mart Cuma günü yönetim karşıtı göstericilere güvenlik güçlerinin açtığı ateş sonucu 52 kişi hayatını kaybetti, 240 kadar gösterici de yaralandı. Binaların çatılarına konuşlanmış sivil giyimli güvenlik güçlerinin, göstericilerin başlarını hedef alarak ateş açması sonucu meydana gelen bu olay yönetime yönelik öfkeyi daha da artırdı ve bir çeşit dönüm noktası niteliği kazandı.⁴⁰ Yaşananlara tepki olarak pek çok istifa haberleri ve göstericilere yönelik destek açıklamaları geldi. Subaylardan, diplomatlardan ve siyasîlerden istifa haberleri ve göstericilere destek mesajları gelirken aşiret liderleri de göstericilere olan desteklerini teyit ettiler. Ülke dışındaki pek çok Yemen Büyükelçisi istifa edip göstericilere olan desteklerini ifade ederken, bunlar arasında Yemen'in Suudi Arabistan Büyükelçisi Muhammed Ali el-Ahval öne çıkan isim oldu.⁴¹ Subaylar arasından ise General Ali Muhsin'in istifası süreci çokça etkileyecek bir gelişme olarak öne çıktı.⁴² Öyle ki, General emrindeki askerler vasıtasıyla göstericilerin korunması görevini üzerine aldı, böylelikle göstericiler askerî bir destek edinmiş oldular. Diplomat ve subaylardan başka siyasîlerden de istifalar gerçekleşti, Turizm Bakanı Nebil Hasan el-Fakih ve İnsan Hakları Bakanı Huda el-Baan hükümetten ve Salih'in Genel Halk Kongresi Partisi'nden istifa ederek, dikkat çeken isimler oldular.⁴³ 18 Mart'ta hayatını kaybeden 52 kişinin cenaze merasimlerine yoğun katılım gerçekleşti. Cenaze merasimine katılanlar üniversite meydanından mezarlığa kadar yürüdüler. Merasime katılanlar arasında milletvekilleri, dernek ve siyasî parti temsilcileri de bulunuyordu.⁴⁴ Salih bu gelişmeler üzerine 30 günlük olağanüstü hal kararı olsa da göstericiler bunu pek dikkate almadılar.⁴⁵ Salih artan gösteriler ve yükselen tansiyon üzerine 20 Mart'ta kabinenin görevine son verdi. Bu kararın, Salih'in mensubu bulunduğu kabilenin Salih'e istifa çağrısı yapmasının ardından geldiğini de not etmek gerekir.⁴⁶ 23 Mart'ta ise Yemen Parlamentosu, Salih'in olağanüstü hal ilan etme talebini onayladı.⁴⁷ Aynı günlerde Salih, iktidarı 2012 yılının Ocak ayında bırakmaya hazır olduğu yönünde açıklamalarda bulundu, fakat iktidarı yalnızca güvenilir ellere teslim edebileceğini de ekledi.⁴⁸

Göstericiler olağanüstü hal kararından etkilenmedikleri gibi, karşılıklı meydan okumalar ve restleşmeler de devam etti. Bir çeşit meydan okuma biçimi olarak göstericiler 25 Mart Cuma gününü, Salih'in görevde bulunduğu son Cuma olacağına işaret etmesi bakımından "Veda Günü" olarak isimlendirdiler.⁴⁹ Bir yandan bu tür meydan okumalar, diğer taraftan silahlı çatışmalar gerilimi hızla artırdı ve tarafları ilginç önlemlere başvurmaya zorladı. Öyle ki, Yemenli askerler, göstericilerin tanklara saldırmasını önleyebilmek için tankların üstünü dikenli tellerle çevirmek zorunda kaldı.⁵⁰ Sokaklarda bunlar yaşanırken devletin çeşitli organlarında çözüm arayışlarına yönelik çalışmalar sürmekteydi. 27 Mart'ta Yemen'in iktidar partisi Genel Halk Kongresi, Devlet Başkanı Salih'in teklifleri doğrultusunda parlamenter sisteme uygun bir anayasa taslağını hazırlayacak bir hükümetin kurulmasını önerdi.⁵¹ Bu öneri de daha önceki öneri ve açıklamalarda olduğu gibi gösterileri nihayete erdirmemenin ötesinde gösterilerin hız kesmesini dahi sağlayamadı.

Yemen’de gösteriler hemen her şehre yayılmış olmakla birlikte Sana, Aden ve Taiz gibi büyük şehirlerdeki gösterilerin uluslararası kamuoyunun ilgisini Yemen’e çekiyor olmasından ötürü olsa gerek, özellikle bu şehirlerdeki gösteriler, hükümetin silahlı müdahalesiyle ve şiddetli bir biçimde bastırılmaya çalışıldı. Nisan’ın ilk günlerinde Taiz şehrinde göstericilere yönelik silahlı müdahalede çok sayıda Yemenli hayatını kaybetti. 4 Nisan’da Taiz’de göstericilerin Başkanlık Sarayı’na ve hükümet binalarına yönelik harekete geçmesi üzerine güvenlik güçleri kalabalığa ateş açtı. Açılan ateş sonucu 12 gösterici hayatını kaybederken 50 kişi de yaralandı.⁵² Aynı gün Hüdeyda şehrinde güvenlik güçlerince açılan ateş ve kullanılan göz yaşartıcı gaz nedeniyle 45 gösterici yaralandı.⁵³ Nisan’da çatışmalar yalnızca göstericilerle güvenlik güçleri arasında cereyan etmedi. Bir yandan da 14 Nisan’da Sana’da Salih’e bağlı güvenlik güçleri ile General Ali Muhsin’e bağlı birlikler arasında çatışmalar yaşanmaya başladı. Bu olay aynı zamanda güvenlik güçleri ile General’in birlikleri arasında yaşanan ilk çatışma niteliği taşımaktaydı ve en az 2 kişinin ölümü ile sonuçlandı.⁵⁴

Yemen Devlet Başkanı Salih, gösterilerin meşruiyetine zarar verme ve katılımı azaltma saikiyle olsa gerek, 15 Nisan tarihinde kadın ve erkeklerin gösterilerde bir arada bulunmalarının şeriat yasalarına aykırı olduğunu söyledi. Salih’in bu açıklamaları üzerine Taiz’de 100 binden fazla, diğer pek çok şehirde ise on binlerce gösterici “Salih, kadınların onuru ile oynarken dikkatli ol” sloganları attı.⁵⁵ Başkent Sana’da da 18 Nisan’da göstericilere açılan ateş sonucu 20’nin üzerinde Yemenli yaralanırken, 200 kadar gösterici de kullanılan göz yaşartıcı gazdan etkilendi.⁵⁶ 23 Nisan’da ise Yemen muhalefetinin çağrısıyla hemen hemen bütün kamu sektörü ve özel sektör çalışanlarının katılımıyla bir genel grev gerçekleştirildi, grev sırasında Yemen tam bir felç durumundaydı.⁵⁷ Başkentte çatışmalar da öte yandan sümekteydi. 27 Nisan’da silahlı bir grubun göstericilere ateş açması sonucu 12 kişi hayatını kaybetti.⁵⁸ Sonraki gün ise bu olayı protesto etmek ve Salih’e yönetimi bırakma çağrısı yapmak üzere Yemen’in pek çok şehrinde on binlerce insanın katıldığı gösteriler düzenlendi.⁵⁹

Krize Uluslararası Çözüm Önerisi

Yemen’deki siyasî krize ilişkin en ciddi çözüm önerisi Körfez İşbirliği Konseyi’nden (KİK) geldi. Nisan’ın ilk günlerinde KİK tarafından yapılan, siyasî krizin çözümüne yönelik görüşmelerin Suudi Arabistan’da yapılması daveti Yemen yönetimince kabul edildi ve hatta General Ali Muhsin’in yardımcıları da davetin kendilerince kabul edildiğini bildirdi. Ancak diğer muhalif gruplar öncelikle ayrıntıların görüşülmesini istediklerini bildirdilerse⁶⁰ de yapılan müzakereler neticesinde ikna edildiler ve böylelikle görüşmeler başladı. Görüşmeler neticesinde KİK tarafından bir Barış Planı hazırlandı. Salih’in 1 ay içinde görevi bırakmasını öngören KİK Barış Planı, hükümet

ve meclisteki muhalefet partileri tarafından Nisan'ın son günlerinde kabul edildi. Fakat göstericiler söz konusu plandan memnun kalmadılar, çünkü onlar Salih'in görevinden derhal ayrılmasını istiyorlardı. Dolayısıyla Yemen'de gösteriler aralıksız devam etmekle kalmadı, aynı zamanda KİK Planı'nı protesto etmek amacıyla da gösteriler düzenlendi. Taiz şehrinde bu maksatla gerçekleştirilen gösteriye güvenlik güçleri ateş açarak karşılık verdi ve çözüm planı, gösterilere belki de bir ivme kazandırmış oldu.⁶¹ Tüm çabalara rağmen 1 Mayıs'ta imzalanması öngörülen KİK Barış Planı imzalanmadı. Plan'ın imzalanmamasından Salih'i sorumlu tutan muhalefet, KİK Genel Sekreteri Abdüllatif el-Zeyani'nin Salih ile 4 kez görüştüğünü ancak Salih'in her görüşmede yeni şartlar öne sürerek süreci tıkadığını, böylelikle bu tür manevra ve savsaklamalarla barış planını başarısızlığa uğrattığını savundu.⁶² KİK Barış Planı'na ilişkin çabalar Mayıs boyunca devam etti, taraflar müzakereleri sürdürdü ve plana ilişkin mutabakat tekrar sağlandı. Bir kez daha imza aşamasına gelindi ve buna göre Plan 21 Mayıs'ta muhalefet tarafından, 22 Mayıs'ta da Salih tarafından imzalanacaktı. 21 Mayıs'ta muhalefet planı imzaladı, fakat Salih 22 Mayıs'ta Plan'ı imzalamaktan kaçındı. Bunun üzerine KİK üyesi ülkeler, mutabakata varılan uygun koşulların bulunmaması gerekçesiyle Plan'ı askıya aldı.⁶³ ABD Dışişleri Bakanı Clinton, Salih'in KİK Planı'nı imzalamamasından dolayı hayal kırıklığına uğradığını ifade etti ve Salih'i derhal istifa etmeye çağırdı.⁶⁴ Bu gelişmelerin ardından hükümet ile Ahmer aşireti arasında şiddetli çatışmalar yaşanmaya başladı, iç savaşı andıran çatışmalarda bir haftada 100'den fazla Yemenli hayatını kaybetti.⁶⁵ Bu süreçte Sana Havaalanı'ndaki uçuşlar da zaman zaman askıya alındı.⁶⁶

Mayıs ayı boyunca bir yanda siyasî krizin çözümüne ilişkin uluslararası müzakereler sürerken diğer taraftan Yemen'in pek çok şehrinde gösteriler aralıksız sürdü, fakat Sana ve Taiz şehirleri gösterici sayısı ve çatışma yoğunluğu ile öne çıktı. Mayıs boyunca Taiz ve Sana'da güvenlik güçleri defalarca göstericilerin üzerine ateş açtı ve göz yaşartıcı gazla göstericileri dağıtmaya çalıştı. Netice itibarıyla kullanılan gaz ve açılan ateş sonucu yüzlerce Yemenli yaralanırken, onlarcası da hayatını kaybetti.⁶⁷ Çatışmalar zaman zaman sivililer arasında da yaşandı. 14 Mayıs'ta Taiz şehrinde silahlı bir grup sivilin açtığı ateş sonucu hükümet karşıtı gösteri düzenleyen 7 Yemenli yaralandı.⁶⁸ 15 Mayıs'ta da sivil kıyafetli silahlı kişilerin açtığı ateş sonucu 15 kişi yaralandı.⁶⁹ Tüm bu çatışmalar, Mayıs ayı sonunda Sana'da yaşanan şiddetin yanında ufak münakaşalar hükmünde kaldı.

Yemen'de İç Savaş Benzeri Durum

Mayıs ayının sonunda Yemen'de hükümet karşıtı gösteriler biçiminde devam etmekte olan iç karışıklığa güvenlik güçleri ile aşiret üyeleri arasında yaşanan iç savaş benzeri silahlı bir çatışma da dâhil oldu. Bu çatışmada taraflar hükümete bağlı silahlı güçler ile Ahmer aşiretinin silahlı üyeleri şeklinde

karşı karşıya geldiler. 24 Mayıs'ta daha önceki tarihlerde muhaliflere katılmış olan Şeyh Sadık el-Ahmer'in evi bombalandı. Aynı zamanda milletvekili de olan Sadık el-Ahmer'in evinin çevresinde gün boyu güvenlik güçleri ile Ahmer aşiretine mensup silahlı kişiler arasında top ve havan gibi ağır silahların da kullanıldığı çatışmalar yaşandı.⁷⁰ Aynı gün aşiret güçleri Yemen'in resmî haber ajansı SABA'yı ele geçirdi ve ayrıca Enformasyon Bakanlığı üzerinde denetim sağladı.⁷¹ Bu sıcak çatışmalar, güvenlik gücü yetkilisi Galip el-Kameş ve milletvekili Ahmet Ebu Hurya'nın aracılık yapmasıyla sona erdi.⁷² Fakat 28 Mayıs Cumartesi günü hükümet güçleri ile aşiret üyeleri arasında imzalanan ateşkes bir gün sonra sona erdi.⁷³ İlerleyen günlerde Sana tam bir savaş alanına döndü. Bazı devlet kurumlarına saldırmakla suçlanan bir tugay komutanının garnizonuna Cumhuriyet Muhafızları'nca top ateşi açıldı. Tugay komutanının isyancıların safına geçeceğine dair şüpheler nedeniyle böyle bir saldırının gerçekleştirildiği yönünde bir görüş olaya ilişkin değerlendirmelerde öne çıktı.⁷⁴

3 Haziran Cuma günü ise Devlet Başkanlığı Sarayı Camisi'ne Cuma günü namazı için toplandığı bir sırada roketli saldırı düzenlendi. Saldırının gerçekleştirildiği esnada Salih ve pek çok üst düzey devlet yetkilisi camide bulunmaktaydı. Salih'in de aralarında bulunduğu 9 üst düzey devlet yetkilisi saldırıda yaralanırken,⁷⁵ 11 koruma da hayatını kaybetti.⁷⁶ Saldırıda Salih'in göğsüne şarapnel saplandı, vücudunun da çeşitli yerleri yandı ve saldırıdan sonra tedavi amacıyla Suudi Arabistan'ın başkenti Riyad'a gitti.⁷⁷ Salih'in gidişini rejimin düşüşü olarak yorumlayan binlerce kişi Sana Üniversitesi meydanında toplandı onun gidişini kutladı.⁷⁸ Salih'in ülkeden ayrılması üzerine Devlet Başkanlığı'na, Devlet Başkan Yardımcısı Abdurabbu Mansur Hadi vekâlet etti.⁷⁹ Saldırının hemen ardından Sana'da elektrikler kesildi ve çatışmalar yoğunlaştı. Ahmer aşireti lideri Şeyh Sadık el-Ahmer'in evine açılan top ateşi sonucu 10 kişi öldü, 35 kişi de yaralandı.⁸⁰ ABD ve Fransa gelişmelerden kaygı duyduklarını belirtti ve acil ateşkes çağrısında bulundu. AB ise üye ülke vatandaşlarının Yemen'den tahliye edileceğini duyurdu.⁸¹ Saldırıdan sonraki günlerde Devlet Başkan Vekili Hadi Yemen'in en büyük aşiret federasyonunun liderlerine, Sana'da hükümet güçleri ile muhalif aşiretinkiler arasında yaşanan yoğun çatışmaların durdurulmasına yönelik bir teklif sundu, Ahmer aşireti teklife olumlu yanıt verdi.⁸² Bu uzlaş, iç savaşı andıran hükümet güçleri ile aşiret üyeleri arasındaki çatışmayı dindirdi, ancak Yemen'de yönetim karşıtı gösteriler son bulmadı.

Salihsiz Yemen'de Arap Baharı

Salih'in tedavi için Suudi Arabistan'a gitmesi ve tekrar Yemen'e dönüp dönmeyeceği, rejimin düşüp düşmediği konusundaki belirsizlikler, gösterilerin bir miktar durulmasına yol açtı. Dolayısıyla gösteriler Salih'in Suudi Arabistan'da bulunduğu dönem öncesine nispeten sakin bir atmosferde sey-

retti. Bu dönemde yapılan açıklamalar da olumlu beklentileri daha da arttırdı. Cumhuriyet Muhafızları'nın başında bulunan ve aynı zamanda Devlet Başkanı Salih'in oğlu ve halefi olarak görülen Ahmed Salih, devlet televizyonunda yayınlanan demecinde, babasının tedavi için Suudi Arabistan'da bulunması nedeniyle ona vekâlet eden Abdurrabbu Mansur Hadi'yi övdü ve kargaşanın sonlandırılması için çalışacağını ifade etti. Ahmed Salih'ten gelen bu açıklama muhaliflerce olumlu karşılanmakla birlikte, açıklamaların sözde kalmayıp icraata dökülmesi beklentisi ifade edildi.⁸³ Salih de Riyad'dan yaptığı açıklamalarda kendisine vekâlet eden Abdurrabbu Mansur Hadi'den övgüyle bahsetti⁸⁴ ve Ramazan ayında yaptığı ulusa sesleniş konuşmasında, Abdurrabbu Mansur Hadi'ye KİK barış görüşmelerine ilişkin imza yetkisi verdiğini belirtti.⁸⁵ Ayrıca Salih yaptığı açıklamada Körfez girişimi ve Güvenlik Konseyi çabaları dâhil, başlamış tüm girişimlere bağlılığını bildirdi ve Devlet Başkanlığı seçimlerinin en kısa zamanda gerçekleştirilmesi için ilerleme kaydettiklerini belirtti.⁸⁶

Bu dönemde çatışmalar son bulmamış, sadece düşük yoğunlukta devam etmişti. Taiz'de 5 Haziran'da silahlı bir grup Devlet Başkanlığı Sarayı'nı ele geçirmek için binaya saldırdı, saldırıda 4 asker hayatını kaybetti.⁸⁷ 7 Haziran'da ise yine Taiz'de, göstericileri koruduklarını iddia eden silahlı muhalifler ile güvenlik güçleri arasında çatışmalar sürmekteydi. Bu süreçte Taiz'in aşiret lideri Şeyh Hamud Said el-Mahlefi, Taiz'in kontrolünü ele geçirdiklerini açıkladı.⁸⁸ 17 Haziran Cuma günü yüz binlerce yönetim karşıtı gösterici Hadi'den bir geçiş konseyi oluşturmasını talep etti, böylelikle yeni bir yönetim hızlıca oluşturulacak ve Salih'in dönüşü de kesin olarak engellenmiş olacaktı.⁸⁹ Muhalifler konumlarını güçlendirip Salih'in dönüşünü engellemeye çalışırken diğer yandan da Salih yanlıları sahip oldukları pozisyonu koruma mücadelesini sürdürmekteydiler. Bu çerçevede Salih'in oğlunun komuta ettiği Cumhuriyet Muhafızlarına mensup pek çok subay, General Ali Muhsin'e bilgi sızdırdıkları şüphesiyle 1 Temmuz'da tutuklandı.⁹⁰ 24 Mayıs'ta başlayıp Salih'in sarayına yapılan saldırı ile sona eren Sana'nın kuzeyindeki Hasaba mahallesindeki çatışmalar 5 Ağustos'ta iftar saatine yakın bir vakitte Cumhuriyet Muhafızları'na ait zırhlı araçlarla gerçekleştirilen abluka neticesinde yeniden patlak verdi ve bu çatışmalar uzunca bir zaman sürdü.⁹¹ 26 Eylül tarihinde de devam etmekte olan çatışmada 30 asker esir alındı, 1 tuğgeneral ve 4 aşiret üyesi hayatını kaybetti.⁹²

Başkanlık Sarayı'na gerçekleştirilen bombalı saldırıda yaralanıp Suudi Arabistan'a tedavi olmak üzere giden Yemen Başbakanı Ali Muhammed Mücaver, Eylül'ün ilk günlerinde Yemen'e döndü ve 6 Eylül Salı günü bakanlar kurulunu topladı. Salih yönetiminin sürdüğünü işaret etmesi bakımından bu toplantının sembolik bir önemi vardı.⁹³ Eylül ayı aynı zamanda çatışmaların da şiddetlendiği bir dönem oldu. 15 Eylül'de Aden'de 10 dakika içinde, istihbarat binasını ve bir polis noktasını hedef alan iki patlama meydana geldi fakat patlamalar dolayısıyla fazla zarar oluşmadı.⁹⁴ Göstericiler tarafından 16

Eylül Cuma günü “Sadakat ve Sözünde Durma Cuması” olarak isimlendirildi ve gösteriler tekrar hız kazanmaya başladı.⁹⁵ 18 Eylül Pazar günü Sana’da hükümete bağlı silahlı güçlerin göstericilere ateş açmasıyla başlayan çatışmalarda 100’e yakın Yemenli hayatını kaybetti. Göstericiler Salih’e destek verdikleri gerekçesiyle KİK ve Suudi Arabistan’ı protesto ediyorlardı. Çatışmalarda, binaların tepelerine yerleştirilen keskin nişancıların göstericilere ateş açtıkları düşünülüyordu. 20 Eylül’de de Sana’da göstericilerin kurduğu kampa bir roketin isabet etmesi sonucu 2 kişi hayatını kaybetti.⁹⁶ Taraflar arasındaki çatışmalar 22 Eylül’e dek sürdü. İki taraf arasında zaman zaman görüşmeler yapıldı ateşkes kararı alınsa da bu kararlar kısa ömürlü oldu ve Sana bir savaş alanına döndü.⁹⁷

Salih Tekrar Yemen’de

23 Eylül Cuma sabahı Salih, tedavi görmekte olduğu Suudi Arabistan’dan Yemen’e döndü. Salih’in Yemen’e dönüşüyle gösteri ve çatışmalar tekrar hız kazandı.⁹⁸ Salih, Yemen’e döndüğünde ateşkes kararı almış ve güvenlik güçlerine Sana sokaklarından çekilme emri vermiş olsa da⁹⁹ ateşkes devam ettirilemedi ve keskin nişancıların göstericilere açtıkları ateş sonucu çok sayıda Yemenli hayatını kaybetti.¹⁰⁰ Ülkesine döndükten sonra 49. Cumhuriyet kutlamaları dolayısıyla ilk kez ulusa sesleniş konuşması yapan Salih, devrim için gösteri yapan gençlerin kurban ve piyon olduklarını söyledi. Hükümetin mevcut çatışmalardan galip çıkacağını belirten Salih, diyaloga açık olduklarını ifade etti. Ayrıca El Kaide’nin iktidar boşluğundan faydalanmaya çalıştığını, bununsa ordunun fedakâr çabaları sonucu engellendiğini ifade ettikten sonra, bu konudaki desteklerinden ötürü ABD ve Suudi yönetimlerine teşekkür etti.¹⁰¹ Yemen’e dönüşünün ardından ilk olarak Washington Post ve Time’a demeç veren Salih, iktidarın belli bazı rakiplerine geçmemesi şartıyla istifa edebileceğini söyledi. Çünkü kendisinin iktidardan ayrılması durumunda iktidarın El Kaide ve onunla bağlantılı Müslüman Kardeşlerin eline geçeceğini ifade etti.¹⁰²

Eylül’de hız kazanan çatışmalar Ekim’de de şiddetini sürdürdü. 4-5 Ekim tarihlerinde Salih’e bağlı askerler tanklarla Taiz şehrine girdi, yaşanan çatışmalarda 1’i çocuk ve 1’i gazeteci olmak üzere 7 sivil hayatını kaybetti.¹⁰³ 15-16 Ekim’de Sana’nın Değişim Meydanı’ndan Asr semtine yürüten göstericiler Salih’e bağlı güvenlik güçlerinin ateşine maruz kaldı. Keskin nişancıların da yer aldığı çatışmada 12 kişi ölüirken 78 kişi de yaralandı, ayrıca 188 kişi göz yaşartıcı gaz nedeniyle zehirlendi.¹⁰⁴ 17 Ekim’de ise güvenlik güçleri ile General Ali Muhsin’in askerleri arasında şiddetli çatışmalar yaşandı, çatışmalarda 8 Yemenli sivil hayatını kaybetti.¹⁰⁵ Sana’da yaşanan çatışmalar 18 Ekim’de de devam etti, güvenlik güçlerinin göstericilerin etrafını sarp ateş açması sonucu 6 kişi hayatını kaybetti, 60’tan fazla Yemenli yaralandı.¹⁰⁶ Güvenlik güçleri ile muhalefet arasındaki çatışmaların şiddetini artırdığı bir

dönemde Yemenli kadınlar peçe ve çarşaflarını toplayarak yaktılar. Bu hareket, Bedevi aşiretlerinde yardım çağrısı anlamına geliyor.¹⁰⁷ 10 Kasım'da Taiz şehrinde güvenlik güçlerinin göstericilere ateş açması sonucu 1 kişi ölürlen 10 kişi de yaralandı.¹⁰⁸ 11 Kasım Cuma sabahı güvenlik güçlerinin Taiz şehrindeki Hürriyet Meydanı'na düzenledikleri bir operasyon sonucu tamamı sivil 9 kişi hayatını kaybetti.¹⁰⁹ Çatışmalar, bir yandan güvenlik güçleri ile göstericiler arasında diğer yandan ise Salih'e bağlı güvenlik güçleri ile muhaliflerin safına katılan aşiret üyeleri arasında sürmekteydi. Taiz şehrinin bazı semtlerinde Cumhuriyet Muhafızlarıyla silahlı aşiret üyeleri arasında çıkan çatışmada 17 kişi hayatını kaybederken en az 30 kişi de yaralandı.¹¹⁰ Gösteriler tüm yoğunluğuyla devam ederken Salih 15 Kasım'da Fransız Channel 24 televizyon kanalına verdiği mülakatta, Arap Baharı protestolarını "Arap Anarşisi" olarak isimlendirdi ve protestolara desteğin küçük ve ağırlığı olmayan ülkeden geldiğini belirtti. Bu ifadeleriyle Salih'in El Cezire televizyon kanalı ve Katar'ı suçladığı yönünde yorumlar yapıldı.¹¹¹

Yemen'de İktidar Devri

Barış görüşmeleri için Yemen'de bulunan BM heyetine başkanlık eden Cemal bin Ömer'in çabalarıyla, muhaliflerle Salih arasında mutabakata varılan görüşmeler düzenlendi ve 22 Kasım'da KİK Barış Planı Salih tarafından Riyad'da Kral Abdullah'ın ve KİK üyesi ülkelerin dışişleri bakanlarının hazır bulunduğu bir toplantıda imzalandı.¹¹² Bu anlaşmayla Salih, görevini yardımcısı Abdurrahbu Mansur Hadi'ye devretmeyi ve Devlet Başkanlığı seçiminin 21 Şubat'ta yapılmasını kabul etmekteydi.¹¹³ Ayrıca yapılacak seçimde Hadi'nin 2 yıllığına geçici başkan seçilmesine ve bu süre zarfında Salih'in onursal başkan olmasına karar verildi.¹¹⁴ Yemen'i Şubat'taki seçimlere götürecektir olan ve "Ulusal Geçiş Konseyi" olarak da adlandırılan Muhammed Basindva'nın başbakanlığında kurulan yeni hükümet 10 Aralık'ta yemin ederek göreve başladı.¹¹⁵

KİK Barış Planı'nın imzalanmasına rağmen gösteriler sona ermedi. Çünkü Plan, Salih, ailesi ve 500'ün üzerinde devlet görevlisine yargı muafiyeti sağlandığına ilişkin bir hüküm içermekteydi ve göstericiler bu korumaya rıza göstermeye niyetli değillerdi.¹¹⁶ KİK Planı'nı protesto eden göstericiler, Salih yanlıları ve askerlerin müdahaleleriyle karşılaştılar ve çıkan çatışmalarda çok sayıda gösterici hayatını kaybetti.¹¹⁷ Bu süreçte çatışmalar sadece göstericilerle yönetim arasında değildi. 1 Aralık'ta Taiz'de güvenlik güçleri ile aşiret üyeleri arasında çıkan çatışmada 5'i sivil 8 kişi öldü, 30 kişi de yaralandı.¹¹⁸ Taiz şehrindeki çatışmalar uzun bir müddet devam etti, göstericilerle güvenlik güçleri günlerce çatıştı ve çok sayıda ölüm meydana geldi.¹¹⁹ Aralık ayında başkent Sana'da da çatışmalar sürmekteydi. Güvenlik güçleri ile aşiret lideri Sadık el-Ahmer'e bağlı silahlı kişiler arasında 5-6 Aralık'ta şiddetli çatışmalar yaşandı.¹²⁰ 20 Aralık Çarşamba günü de binlerce kişinin katılımıyla Taiz

şehrinde başlayan “hayat yürüyüşü”ne katılan göstericiler 4 gün sonra Sana şehrine ulaştıklarında Sana’daki göstericilerin de katılımıyla yüz bin kişiye ulaştılar.¹²¹ Salih’in yargılanmasını talep eden gruba, Salih’in oğlunun komuta ettiği Cumhuriyet Muhafızları ateş açarak müdahale etti. Müdahale sonucu 9 gösterici hayatını kaybederken, 90 kişi açılan ateş sonucu, 150 kişi de göz yaşartıcı gaz nedeniyle yaralandı.¹²² Dolayısıyla KİK Planı’nın imzalanıp Salih’in iktidarı devretmeyi kabul etmesi Yemen’deki gösterileri sona erdirmeye yetmedi. Bu durum sadece Salih karşıtları için geçerli değildi. 2011’in son günlerinde Salih karşıtları, siyasî reformları oluşturmaktan uzak olduğu ve Salih’e yargı muafiyeti sağladığı için, Salih yanlısı bir grup da iktidar devri anlaşmasının anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle Plan’a karşı çıkmaktaydı.¹²³ Öte yandan, Yemen’in güney şehirlerinde, Yemen’in güneyinde bağımsız bir devletin kurulmasını isteyen ayrılıkçı bir grup 21 Şubat’ta gerçekleştirilecek başkanlık seçimini seçim kâğıtlarını yakarak protesto etti.¹²⁴

Yemen’de ortaya çıkan siyasî krizin uzun vadede doğuracağı sonuçlar zamanla netlik kazanacak ve taşlar yerine oturdukça bu sürecin getiri ve götürüleri ortaya çıkacaktır, fakat siyasî kriz 2011 yılı içerisinde belki de en fazla El Kaide’nin işine yaradı. Siyasî krizin doğurduğu otorite boşluğunu Yemen’in güneyinde El Kaide doldurdu ve bazı şehirlerin kontrolünü ele geçirdi.¹²⁵

El Kaide

Yemen El Kaide için önemli bir merkez niteliği taşımaktadır. Öyle ki, 90’lı yıllarda Usame bin Ladin’in korumaları Yemen’den toplanırdı ve hâlihazırda Guantanamo’daki El Kaide tutuklularının büyük kısmını Yemenliler oluşturmaktadır. Ayrıca El Kaide’nin önemli liderlerinden Enver el-Evlaki Yemen’de yaşamaktaydı. Yemen’de ortaya çıkan siyasî kriz çerçevesinde Batı için en kötü senaryo önemli bir deniz rotasının yanı başında bulunan Yemen’in de Somali benzeri bir El Kaide sığınağı haline gelmesiydi ve ayrıca hem Batı dünyası hem de Yemen hükümeti, Yemen’de bulunan yaklaşık 1 milyon Somalili mülteci arasında El Kaide bağlantılı el-Şebab Hareketi’nin etkin bir konuma gelmesinden endişe duymaktaydı.¹²⁶

El Kaide ile Rutin Mücadele

Yemen’deki El Kaide varlığı 2011 yılındaki siyasî krizle başlamadı, dolayısıyla gösterilerin başladığı Ocak ayının son günlerinden önce de Yemen’de El Kaide eylem ve saldırılarını görmek şaşırtıcı olmaz. 7 Ocak’ta meydana gelen saldırı da, El Kaide’nin yıllardır Yemen’de gerçekleştirdiği olağan saldırılarından biri olarak değerlendirilebilir. Bu saldırı Yemen’in güneyinde Abyan vilayetinde El Kaide militanları tarafından su taşıyan tankerlere eşlik eden askerî birliğe yönelik gerçekleştirildi, saldırı sonucu 13 asker hayatını kaybetti.¹²⁷ Her ne kadar El Kaide’nin varlığı ve saldırıları, Yemen’e Arap

Baharı'nın gelmesi ve siyasî krizin ortaya çıkmasıyla başlamadıysa da, siyasî krizle birlikte El Kaide Yemen'deki etkinliğini arttırdı. Yemen'de hükümet ile göstericiler arasında yaşanan çatışmalar nedeniyle El Kaide ile mücadele eden pek çok asker başkent Sana'ya çekildi. Ortaya çıkan iktidar boşluğunu doldurmak üzere farklı ülkelerde bulunan çok sayıda El Kaide savaşçısı ve komutanı Yemen'e geçti ve netice itibarıyla El Kaide saldırılarında bir artış gözlemlendi.¹²⁸ Mart ayı, bu saldırıların yoğunlaşmaya başladığı bir dönem olarak göze çarpmaktadır. 6 Mart'ta Yemen'in doğusunda Maarib'de El Kaide militanları bir polis aracını pusuya düşürdü ve saldırı neticesinde 4 polis hayatını kaybetti.¹²⁹ 22 Mart'ta ise Yemen'in güneyinde Loder bölgesinde El Kaide militanları ile ordu arasında çatışma çıktı ve 13 militan ölü olarak ele geçirildi.¹³⁰ Bundan bir gün önce Yemen'in güneyindeki Abyan vilayetinde bir mühimmat fabrikasında meydana gelen patlamada en az 110 kişi hayatını kaybetti. Hayatını kaybedenlerin fabrikadan silah ve mühimmat almaya çalışan siviller olduğu ortaya çıktı. Ancak olaydan bir gün önce fabrika İslamcı militanlar tarafından yağmalanmıştı.¹³¹ Bundan böyle 2011 yılı, Yemen'de El Kaide ile yoğun mücadelenin yaşandığı bir dönem olarak sürüp gitti.

Yemen'de bu çatışmalar yaşanırken dünyanın farklı bir coğrafyasında, tüm dünya açısından ama özellikle El Kaide açısından önemli bir operasyon gerçekleştirildi. ABD'nin Pakistan'da gerçekleştirdiği operasyonla 2 Mayıs'ta El Kaide lideri Usame bin Ladin öldürüldü. Bu olayın Yemen'e elbette pek çok dolaylı ancak bazı doğrudan yansımaları da olacaktı ve bunları görmek için fazla beklemeye de gerek kalmadı. Usame bin Ladin'in öldürülmesinden 3 gün sonra ABD tarafından, Ladin'in halefi olarak görülen ve Yemen'de yaşayan Enver el-Evlaki'yi hedef alan bir saldırı gerçekleştirildi. Saldırının gerçekleştirildiği araçta Evlaki'nin bulunduğu düşünülüyordu, fakat araçta Evlaki değil, El Kaide'nin orta düzeydeki iki lideri bulunuyordu.¹³² Bu saldırı ile Evlaki öldürülemediyse de onu öldürmeye yönelik saldırılar aralıksız devam etti.

Zenzibar'da İktidar Mücadelesi

ABD, Yemen'deki El Kaide varlığına karşı operasyonlarına hız verse bile Yemen'deki siyasî kriz neticesinde ortaya çıkan iktidar boşluğunu doldurmaya gücü yetmedi ve şartlar El Kaide'nin lehine değişti. El Kaide değişen dengeyi kendi lehine kullanmayı bildi ve 29 Mayıs'ta yaklaşık 300 İslamcı militan ve El Kaide üyeleri tarafından başkent Sana'nın 270 km güneyindeki Zenzibar şehri kontrol altına alındı. Militanlar orduya ait tankları ele geçirirken pek çok asker de isyancıların safına katıldı.¹³³ Zenzibar şehrinin başkent olduğu Abyan vilayetine bağlı Jaar şehri ise daha Mart ayında militanların eline geçmişti.¹³⁴ Fakat bu olaylara ilişkin muhalefetin değerlendirmesi daha farklı oldu ve gelişmeleri şüphe ile karşıladıklarını ortaya koydu. Muhalefet, gelişmelerden Yemen Devlet Başkanı Ali Abdullah Salih'i suçlayarak, şehrin hü-

kümete yakın bazı silahlı gruplara terk edildiğini, amacın Yemen'deki isyan hareketinin ardında El Kaide'nin bulunduğu algısı yaratmak olduğunu ileri sürdü.¹³⁵

Zenzibar şehrinin El Kaide tarafından ele geçirilmesi belki Yemen hükümeti kadar ABD'yi de rahatsız etti ve ABD zaman kaybetmeksizin harekete geçti. ABD, Yemen'deki militanların siyasî krizden faydalanmalarını önlemek için gerçekleştirildiği öne sürülen birtakım hareketler düzenledi. 3 Haziran Cuma günü gerçekleştirilen harekâta El Kaide'nin orta düzey lideri Ebu Ali el-Harisi öldürülürken, 4 Haziran'da düzenlenen saldırıda El Kaide'nin dini lideri Evlaki teknik bir hata sonucu vurulamadı.¹³⁶ ABD Genelkurmay Başkanı Oramiral Michael Mullen, Yemen'deki kaosun El Kaide'nin daha tehlikeli hale gelmesine neden olacağı uyarısında bulunurken, El Kaide'nin iki numaralı ismi Eymen el-Zevahiri de Yemenlilere, şeriatın uygulanacağı bir düzen kurulana dek ayaklanmanın sürdürülmesi çağrısında bulundu.¹³⁷

Zincibar şehrinin El Kaide'nin kontrolüne girmesinin ardından, şehir El Kaide'nin saldırılarının merkezi haline geldi ve bölgede askerlere yönelik pek çok pusula ve saldırı olayları vuku buldu. 4 Haziran'da Zenzibar yakınında bir askerî konvoy El Kaide militanları tarafından pusuya düşürüldü ve 6 asker öldürüldü. 6 Haziran'da yine Zenzibar'da silahlı kişiler tarafından düzenlenen bir saldırıda 7 asker öldürülürken, 12 asker yaralandı.¹³⁸ 8 Haziran gecesi yaşanan çatışmalarda ise 3 asker hayatını kaybederken 10 El Kaide mensubu ölü ele geçirildi. Aynı tarihlerde Zenzibar şehrinin kontrolünü El Kaide'den geri almak üzere ordunun şehre ilerlediği ve şehri kuşatıp taarruza geçeceği yönünde iddialar ortaya atıldı.¹³⁹ Bu tür iddialar konuşulurken bir yandan da çatışmalar sürmekteydi. 11 Haziran'da Abyan vilayetinde El Kaide militanlarıyla çıkan çatışmada 21 militan ve 9 asker hayatını kaybetti.¹⁴⁰ Yemen hükümeti ise tüm bu saldırılara sessiz kalmadı ve 19 Haziran'da Abyan'ın güneyine hava harekâtları düzenledi. Düzenlenen iki saldırı neticesinde 12 militanın ve 2 askerin hayatını kaybettiği ve çok sayıda militanın yaralandığı yönünde açıklamalar yapıldı.¹⁴¹ Bütün bu çatışmalar sürerken Yemen'in güney vilayeti Hadramut'ta El Kaide-hükümet çatışmasını yansıtan farklı bir gelişme yaşandı. El Kaide militanlarının tutuklu bulunduğu Mukalla cezaevinden organize bir firar gerçekleşti. Cezaevi dışından silahlı bir grubun gardiyanların dikkatini dağıtmak için ateş açtığı bir sırada mahkûmlar gardiyanlara saldırarak silahlarını ele geçirdiler ve kazmış oldukları tünelden kaçtılar. 57'si El Kaide militanı olan 62 mahkûmun kaçtığı firar olayında, son iki yıldır güvenlik güçlerine saldırılar düzenleyen Hadramut hücre üyeleri ve hücre lideri Hamza el-Keheti firar edenler arasında bulunmaktaydı. Yemen'de benzer bir firar 2006 yılında yaşanmıştı ve bu firarda daha sonra El Kaide'nin Yemen lideri olan Nasır el-Vahişi de cezaevinden kaçanlar arasındaydı.¹⁴²

Haziran'ın son günlerinde Zenzibar şehrinde El Kaide üyelerinin bir askerî kontrol noktasına düzenlediği saldırıda aralarında 1 albayın bulundu-

ğu 16 asker öldürüldü.¹⁴³ Temmuz sonlarında ise Yemen'in güneyindeki Aden şehrinde bulunan bir askerî kontrol noktasına bomba yüklü bir araçla düzenlenen saldırıda 9 asker hayatını kaybetti, 21 asker de yaralandı. Saldırının gerçekleştiği yer, Abyan'da El Kaide ile süren çatışmalar için askerî sevkiyatın yapıldığı bir bölgeydi.¹⁴⁴ Yine aynı günlerde Zenzibar şehri yakınlarındaki Dufas bölgesinde barınmaya çalışan El Kaide militanlarını bölgeden atmak amacıyla güvenlik güçlerince düzenlenen hava saldırısında 15 El Kaide militanı öldürüldü.¹⁴⁵ Ağustos ayında Zenzibar ve çevresinin kontrolünü ele geçiren El Kaide, askerî noktalara saldırılar düzenleyip konvoylara pusular kurarken, diğer taraftan güvenlik güçleri de bölgenin kontrolünü El Kaide'den geri almak ve militanları bölgeden atmak amacıyla pek çok saldırı gerçekleştirdi. Bu çatışmalar boyunca çok sayıda güvenlik görevlisi ve militan hayatını kaybederken bir çok Yemenli de yaralandı. 14 Ağustos'ta Zenzibar şehri yakınlarında pusu kuran El Kaide militanları ile güvenlik güçleri arasında çıkan çatışmada 14 militan ve 3 asker hayatını kaybederken, buraya yakın bir bölgede gerçekleştirilen hava saldırısında 3 militan öldürüldü.¹⁴⁶ 21 Ağustos'ta Yemen'in güneyinde düzenlenen 2 intihar saldırısından ilki, ülkenin güneyini militanlardan temizleme çabalarında orduya destek olan aşiret üyelerinin oluşturduğu kontrol noktasında bomba yüklü aracın havaya uçurulması şeklinde gerçekleşti ve 9 aşiret üyesi ve 1 intihar komandosu hayatını kaybetti. Mudiye'de düzenlenen diğer saldırıda ise intihar komandosu kalabalığa yaklaşarak üzerindeki patlayıcıları patlattı ve saldırıda intihar komandosunun kendisi dâhil 4 kişi öldü.¹⁴⁷ Diğer taraftan güvenlik güçlerinin El Kaide'ye yönelik saldırıları da devam etmekteydi. Ağustos'un son günlerinde yine Dufas bölgesinde meydana gelen çatışmalarda 6 El Kaide militanı öldürüldü.¹⁴⁸

El Kaide'nin Gerileyişi

Eylül ayından itibaren El Kaide Yemen'deki konumunu ABD operasyonlarının da etkisiyle yitirmeye başladı ve ele geçirdiği şehirlerin kontrolünü kaybetmeyle yüz yüze geldi. Yemen ordusu, 10-11 Eylül tarihlerinde Zenzibar şehrinin kontrolünü El Kaide'den geri aldığı duyurdu. Fakat çatışmalar bu tarihten sonra da devam etti.¹⁴⁹ 27 Eylül'de Yemen'in güney şehri Aden'de Savunma Bakanı Muhammed Nasır Ali'nin konvoyuna düzenlenen bombalı saldırıda 3 asker hayatını kaybederken 9 kişi de yaralandı. El Kaide militanlarınca gerçekleştirildiği düşünülen saldırıdan bakan sağ kurtuldu.¹⁵⁰ Bir yandan Yemen güvenlik güçleri ile El Kaide arasındaki çatışmalar sürerken, diğer taraftan da ABD, Yemen'deki El Kaide operasyonlarına devam etti. ABD'nin 30 Eylül'de insansız uçakla düzenlediği operasyonda önemli bir gelişme yaşandı. Operasyon neticesinde Arap Yarımadası El Kaidesi'nin en üst düzey yetkilisi Enver el-Evlaki öldürüldü. ABD Evlaki'yi, Usame bin Ladin kadar tehlikeli bir unsur olarak nitelendirmişti.¹⁵¹ Yemen'deki tüm bu karışıklıklar içinde hatalar da yapılmıyor değildi. Yemen savaş uçakları 2 Ekim'de

Yemen'in güneyinde bulunan Abyan vilayetindeki küçük bir askerî alanı El Kaide'ye yönelik bir operasyon kapsamında yanlışlıkla bombaladı, meydana gelen olayda 20 asker hayatını kaybetti.¹⁵² El Kaide aldığı tüm darbelerle rağmen eylemlerini sürdürmeye devam etti. 12 Ekim'de Aden'de bir intihar komandosu, polis ekibini hedef alarak üzerindeki bombaları patlattı ve olayda 1 polis hayatını kaybetti. Aynı saatlerde 1 albay da El Kaide tarafından öldürüldü.¹⁵³ Söz konusu günlerde Yemen güvenlik güçlerince düzenlenen hava saldırısında Yemen'deki El Kaide'nin basın birimi başkanı olan Mısır asıllı İbrahim el-Benna'nın da aralarında bulunduğu 8 kişi hayatını kaybetti.¹⁵⁴ Yemen'de Ekim ayı sonlarında meydana gelen bir kaza akıllarda soru işareti bıraktı. Teknik arıza sonucu düştüğü ifade edilen bir uçakta bulunan Suriyeli ve Yemenli mühendisler hayatını kaybetti. Kazanın El Kaide'nin kontrolündeki bölgeye yakın bir yerde gerçekleşmesi olayın ardında El Kaide'nin bulunduğu yönünde şüphelere neden oldu.¹⁵⁵ Kasım ve Aralık ayları boyunca yine Yemen'in güneyinde Zenzibar şehri yakınlarında güvenlik güçleri ile El Kaide militanları arasındaki çatışmalar devam etti. Çatışmalarda pek çok asker ve militan hayatını kaybetti.¹⁵⁶

2011 yılında El Kaide için Afganistan ve Pakistan'daki şartların aleyhine değişimi ile Yemen'deki şartların lehine değişimi birlikte yaşandı. Dolayısıyla Yemen, El Kaide için daha merkezî bir konuma gelirken ABD'nin terörle mücadelesinde de Yemen önemli bir olmaya başladı. El Kaide'ye yönelik ABD operasyonlarındaki artış 2011 yılı içerisinde kendini hissettirdi ve ABD'li yetkililer zaman zaman terörle mücadelede bir strateji değişikliği olup olmadığı yönünde sorularla karşılaştılar. El Kaide 2011 yılı içerisinde Yemen'in dış ilişkilerinin önemli bir konusu olsa da Yemen'in iç ve dış siyasetine daha ziyade, pek çok Arap ülkesinde sarsıntıya neden olan bir bahar esintisi damgasını vurdu.

Dış İlişkiler

Yemen'in dış ilişkileri 2011 yılına olağan seyrinde girdi, ancak Ocak ayı sonunda başlayan gösterilerin ardından dış ilişkiler daha çok Yemen'deki Arap Baharı'nın gölgesinde gelişti ve gündemi, yönetim karşıtı gösteriler ve göstericilere uygulanan şiddet işgal etti. Bir süre sonra bu iki gündem maddesi yeni bir gündem doğurdu: Tüm tarafların ve uluslararası aktörlerin mutabık kalacağı bir şekilde Salih'in yönetimden ayrılması.

Olağan Dış İlişkiler

Ocak ayının ilk yarısında Yemen'in dış ilişkileri olağan istikametinde seyretti ve öne çıkan ilk gelişme Türkiye'den Yemen'e düzenlenen resmî bir ziyaret oldu. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Yemen Devlet Başkanı Ali Abdullah Salih'in davetlisi olarak 10-11 Ocak'ta Yemen Cumhuriyeti'ne resmî ziyarette

bulundu. Cumhurbaşkanı Gül'ün Yemen ziyareti, Cumhurbaşkanlığı düzeyinde Yemen'e yapılan ilk ziyaret olması bakımından önem arz etmekteydi. Cumhurbaşkanı Gül'e bu gezisinde pek çok bakan, milletvekili, akademisyen, basın mensubu ve iş dünyasından temsilciler eşlik etti.¹⁵⁷ Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Yemen'deki resmî ziyareti çerçevesinde yapılan görüşmeler neticesinde iki ülke arasında vizelerin kaldırılmasına karar verildi. Ayrıca Dışişleri Bakanlığı Diplomasi Akademisi ile Yemen Dışişleri Bakanlığı Diplomatik Enstitüsü, TİKA ile Yemen Telekomünikasyon ve Bilgi Teknolojileri Bakanlığı, TRT ile Yemen Televizyonu, Anadolu Ajansı ile SABA Haber Ajansı arasında ve savunma alanında işbirliği konularında 5 anlaşma imzalandı.¹⁵⁸ Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) tarafından düzenlenen Türk-Yemen İş Forumu'na ilişkin açıklamalar yapan TOBB Başkanı Rifat Hisarcıklıoğlu, iki ülke arasındaki 400 milyon dolarlık dış ticaret hacmini 1 milyar dolara çıkarmak istediklerini belirtti. Yemen Başbakanı Ali Muhammed Mücaver de Türk işadamlarını, özellikle enerji, altyapı ve tarım gibi alanlarda yatırım yapmak üzere Yemen'e çağırdı.¹⁵⁹ Aynı günlerde Yemen'e bir başka ziyaret ABD'den gerçekleşti. Körfez ülkeleri gezisine çıkan ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton Yemen'e sürpriz bir ziyaret gerçekleştirdi. Clinton, ziyareti esnasında yaptığı açıklamada Yemen'de bulunan El Kaide tehdidini önlemek üzere Yemenle ortak mücadele vermenin ABD'nin öncelikleri arasında olduğunu ifade etti. Yemen merkezli faaliyet gösteren teröristlerin bazılarının ABD vatandaşı olduğunu ve ülkelere saldırmak için fırsat kolladıklarını, dolayısıyla bu konunun her iki ülke için ilgilenilmesi gereken acil bir mesele olduğunu belirtti.¹⁶⁰ Bu iki ziyaretin gündem maddeleri ve yapılan açıklamalar Yemen'in olağan dış ilişkilerinin devamı niteliğindeyken, Arap Baharı'nın Yemen'e ulaşmasıyla dış ilişkilerde ciddi bir dönüşüm yaşanmaya başladı.

Günah Keçisi Gazeteciler

Gösterilerin daha ilk günlerinde Devlet Başkanı Salih'in yaptığı bir açıklama, Yemen dış ilişkilerinde Yemen'de yaşanacak olan Arap Baharı'nın tesiriyle gerçekleşecek olan dönüşümün ilk işareti niteliği taşımaktadaydı. Yemen'in resmî haber ajansı SABA'ya göre Salih, merkezi Katar'da bulunan El Cezire televizyon kanalının yönetim karşıtı gösterilere ilişkin yaptığı haberlerin, Siyonizme, Arap düşmanlığına ve El Kaide terör örgütüne yaradığını söyledi.¹⁶¹ Bu açıklamada Salih'in kastettiği muhtemelen yalnızca Yemen'deki gösteriler değil, tüm Arap ülkelerindeki gösterilere ilişkin haberlerdi. Çünkü henüz Yemen'deki gösteriler böyle bir açıklamayı gerektirecek boyutta değildi, fakat anlaşılan diğer ülkelerdeki gelişmelerin ardından ufak bir kıvılcım bile Salih'i tedirgin etmeye yetiyordu. Baharın erken yaşandığı ülkelerden birtakım sonuçlar çıkaran yalnızca Salih değildi, diğer ülkelerdeki gösterilere destek vermekte geciktiği için eleştirilen ABD yönetimi bu sefer elini çabuk tuttu ve daha Şubat'ın ilk günlerinde ABD Başkanı Obama, Yemen Devlet Başkanı Salih'ten reform vaatlerinin somut eylemlerle desteklenmesini iste-

di.¹⁶² Gösterilerin ilk günlerinde bu tip genel ifadelerin kullanıldığı birtakım açıklamalar yapılmasının ötesinde Yemen, dış ilişkiler bağlamında Şubat ayını sakin geçirdi. Hem iç hem de dış aktörler büyük olasılıkla gelişmelerin nereye varacağını bekleyip görmeyi ve açıklamalarında genel ve tarafları rahatsız etmeyecek ifadeler kullanmayı tercih ettiler.

Salih'in ilk açıklamaları gerçekleştirilen gösterilerin faturasının gazetecilere kesileceğinin sinyallerini vermişti. İlerleyen süreçte sadece açıklama yapmakla yetinilmedi ve 2'si Amerikalı ve 2'si İngiliz 4 gazeteci, gösterileri haber kapsamı dışında ele aldıkları gerekçesiyle Mart ayında Yemen'den sınır dışı edildi. Bir önceki ay da 2 El Cezire muhabiri ve 1 İtalyan foto muhabiri sınır dışı edilmişti.¹⁶³ Katar'ın El Cezire televizyon kanalından yapılan bir açıklamaya göre, kanalın Yemen'deki büroları yetkililerce kapatıldı ve gazetecilerin akreditasyonları da geri alındı. Ayrıca büronun daha önceden saldırıya uğradığı ve cihazlara zarar verildiği de belirtildi.¹⁶⁴ Görüldüğü üzere Yemen'de Arap Baharı'nın faturası Yemen yönetiminin gazetecilere kesilmiş ve böylelikle bir çeşit sansür uygulanmaya çalışılmıştır.

Gerilen İlişkiler

18 Mart Yemen'deki gösteriler bakımından bir dönüm noktası olduğu gibi Yemen'in dış ilişkilerinde de önemli bir tarih olarak öne çıktı. 18 Mart'ta güvenlik güçlerinin göstericilere yönelik şiddetli müdahalesiyle başlayan yoğun çatışmaların ardından ABD ve İngiltere vatandaşlarına ihtarda bulundu. ABD'nin Yemen Büyükelçiliği yurttaşlarını gece sokağa çıkmamaları konusunda uyarırken, İngiltere Dışişleri Bakanlığı, ülkedeki siyasî krizin derinleşerek çatışma boyutuna ulaşabileceğini ve söz konusu şartlarda vatandaşlarının Yemen'den tahliye edilmesinin ya da vatandaşlarına yardım ulaştırılmasının mümkün olmayabileceğini belirterek Yemen'de bulunan İngiliz vatandaşlarına uyarıda bulundu.¹⁶⁵

Bir yandan çatışmalar ve gergin ilişkiler sürerken Mart'ın son günlerinde Türkiye'yle de ilgili bir gelişme yaşandı. Türkiye'de üretilip Yemen'e ulaştırılmak üzere gemiye yüklenen 16 bin taklit tabanca Birleşik Arap Emirlikleri'nde (BAE) Dubai polisinin bir operasyonu neticesinde ele geçirildi. Silahların Yemen hükümetine gönderilmediği ancak kime ulaştırılacağına da belirlenemediği yönünde bir açıklama yapıldı. Türkiye Dışişleri Bakanlığı yaptığı açıklamada silah sevkiyatının resmî makamların iznine dayanmadığını belirtti. Silah üreticisi firmadan bir yetkili ise, silahların kurusıkı olduğunu, ihracatın yasal prosedüre uygun gerçekleştiğini, çünkü kurusıkı tabancaların ihracatının Dışişleri Bakanlığı'nın iznine tabi olmadığını, dolayısıyla Dışişleri Bakanlığı'na yapılan açıklamanın da doğru olduğunu ifade etti.¹⁶⁶

Nisan'ın ilk günlerinde ise ABD'den Yemen hükümetine kötü bir haber ulaştı. ABD, terörle mücadelede Yemen hükümetine destek olmak amacıyla 1

milyar dolar kadar bir yardımda bulunmayı kararlaştırmıştı. Bu yardım aynı zamanda ABD özel kuvvetlerinin Yemen’de gerçekleştirdiği operasyonlara verilen iznin bir karşılığı olarak da görülüyordu. Fakat bu yardım gönderilmeye başlanmadan evvel Yemen’de yaşanan Salih karşıtı gösteriler ABD’nin yardım paketini iptal etmesine neden oldu.¹⁶⁷ Bu değişiklik, ABD’nin Salih yönetimine ilişkin bir tutum değişikliğine gittiği ve Salih’i gözden çıkardığı ya da Salih’ten ümidini kestiği yönünde yorumlara yol açtı.

Zamanla Yemen’deki siyasî kriz uluslararası bir mesele halini aldı. Krizin çözümüne ilişkin çeşitli ülkelerden açıklamalar, tavsiyeler ve uyarıların yanı sıra yaptırımlar da gündeme gelmeye başladı. Konu Nisan ayı içerisinde BM Güvenlik Konseyi’nde görüşüldü,¹⁶⁸ ancak BM Güvenlik Konseyi üyeleri, Rusya’nın olumsuz tutumu dolayısıyla Yemen’e ilişkin ortak bir bildiriye uzlaşamadı.¹⁶⁹ Bundan yaklaşık 1 ay sonra 22 Mayıs’ta Salih’in imzalaması beklenen KİK Barış Planı’nı imzalamayı üçüncü defa reddetmesi üzerine ABD daha da sert bir tavır sergiledi. ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, Salih’in KİK Planı’nı imzalamamasından dolayı hayal kırıklığına uğradığını ifade etti ve Salih’i derhal istifa etmeye çağırdı.¹⁷⁰ Salih’in, Plan’ı imzalamayı reddetmesi üzerine, soruna çözüm bulmak için Sana’daki BAE Büyükelçiliği’nde toplanan ABD, Avrupa ve Körfez ülkeleri diplomatları, Büyükelçiliğin Salih’e bağlı silahlı militanlar tarafından kuşatılması nedeniyle binada mahsur kaldılar ve helikopterle dışarıya çıkarıldılar. Yaşanan bu olay üzerine Salih, BAE Emiri Şeyh Abdullah bin Zahid el-Nahyan’ı arayarak özür diledi.¹⁷¹ Aynı gün ABD’nin Yemen Büyükelçiliği’nin konsolosluk bölümü güvenlik nedeniyle en az iki gün için kapatıldı.¹⁷² 25 Mayıs’ta ise isyancıların başkent Sana’yı basması üzerine İngiltere Dışişleri Bakanı Hague, İngiliz vatandaşlarının güvenlik gerekçesiyle Yemen’i terk etmelerini istedi.¹⁷³ Yine aynı tarihte ABD, üst düzey diplomatlarının haricinde diplomatik temsilcilerinin ve elçilik çalışanlarının ailelerinin Yemen’i terk etmelerini istedi.¹⁷⁴ ABD Başkanı Obama da İngiltere’de yaptığı bir açıklamada Salih’ten iktidarı devredebegine ilişkin sözünü tutmasını ve siyasî krizin 1 ay içinde çözümlenmesini istedi.¹⁷⁵ ABD Dışişleri Bakanı tarafından yapılan bir başka açıklamada Clinton, Yemen’deki krizin sona ermesinin Ali Abdullah Salih’in iktidarı terk etmesine bağlı olduğunu söyledi.¹⁷⁶ Açıklamalardaki sertlik ülke içerisinde yaşanan gelişmelere ve gerilime paralel bir biçimde arttı. 22 Mayıs’ta Salih’in KİK Planı’nı imzalamaması üzerine çeşitli devletlerin yetkililerinden gelen sert açıklamaların, Yemen sokaklarında artarak devam eden gerilimin tesirinde yapıldığı da söylenebilir. Filipinler, Yemen’de artan şiddet olayları nedeniyle Yemen’de bulunan 1400 vatandaşını ülkelerine geri götürme teklifinde bulundu.¹⁷⁷ Zaten Filipinler daha Nisan’ın ilk günlerinde Yemen’e işçi göndermeyi geçici olarak durdurmuştu.¹⁷⁸ Kuveyt Büyükelçiliği çalışanları da Yemen’deki güvenlik sorunu nedeniyle 1 Haziran’da Kuveyt’e çağrıldı. Yemen’de yalnızca zorunlu işleri yapacak sınırlı miktarda idarî personel bırakıldı.¹⁷⁹

İtidal Çağruları

22 Mayıs'tan itibaren Yemen sokaklarında yükselen gerilim 3 Haziran'da bir patlamaya yol açtı ve Devlet Başkanlığı Saray Cami'si bombalandı. ABD, bu saldırıyla çatışmaların şiddetlendiği Yemen'de tüm taraflara acil ateşkes çağrısı yaparken Salih'ten de, halkın gitmesi yönündeki çağrısına kulak vermesini istedi. İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya ve İspanya liderleri Yemen halkına diyalog ve birlik ruhuyla uzlaşma çağrısı yaptı. Liderler, ayrıca Saray'a yönelik saldırıda yaralanan Salih'i, tedavi olması için ülkesine kabul eden Suudi Arabistan'a teşekkür ettiler.¹⁸⁰ Ayrıca ABD ve İngiltere, Suudi Arabistan'dan Salih'in görevi bırakması için ikna edilmesini istedi.¹⁸¹ Saldırının ardından Almanya Yemen'deki Büyükelçiliği'ni kapatırken, İngiltere de, sivil savaşın eşliğindeki Yemen'de bulunan vatandaşlarının ticarî uçuşlar henüz devam ediyorken derhal Yemen'i terk etmelerini istedi. Ayrıca AB, Yemen'de bulunan vatandaşlarının tahliyesi için harekete geçti ve AB Dış İlişkiler Şefi Ashton, Yemen yönetimine acil ateşkes çağrısında bulundu.¹⁸²

Salih'in tedavi maksadıyla Suudi Arabistan'da bulunduğu dönemde Yemen'in dış ilişkileri de iç gelişmeler gibi durağan geçti. Bu dönemde en fazla öne çıkan çabalar BM faaliyetleriydi. BM temsilcisi Cemal bin Ömer Temmuz ayı içerisinde iktidar ve muhalefetle bir araya geldi ve ayrıca Ahmer aşireti lideri Sadık el-Ahmer'le de görüştü. İktidar daha ziyade Yemen'in ekonomik ve siyasî sorunlarının çözümüne yoğunlaşırken muhalefet ve el-Ahmer, Salih'in yetkilerinin devredilmesini istemekteydi.¹⁸³ Diğer yandan BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği 28 Haziran-6 Temmuz tarihlerinde Yemen'de yaptığı incelemenin ardından bir rapor hazırladı. Bu raporda bazı göstericilerin barışçıl biçimde özgürlük arayışında oldukları fakat bunların devletin orantısız ve aşırı güç kullanımı ile karşı karşıya kaldıkları ifade edildi.¹⁸⁴ Beyaz Saray terörle mücadele sorumlusu John Brennan 10 Temmuz'da Suudi Arabistan'da bulunan Salih ile, 11 Temmuz'da da Salih'e vekalet eden Abdurabbu Mansur Hadi ile görüşerek KİK Planı'nın kabul edilip Salih'in yetkilerinin yardımcısı Hadi'ye devredilmesi yönünde baskı uyguladı.¹⁸⁵ Diğer yandan ekonomik sıkıntılar yaşamakta olan Yemen halkına yönelik insanî yardım vaatleri de gündeme gelmekteydi. 28 Temmuz'da Enerji darboğazı yaşamakta olan Yemen halkının sıkıntılarını hafifletmek adına BAE 40.000 ton yakıt temin etmeyi vaat etti.¹⁸⁶

Eylül ayında Yemen'deki gösteriler yoğunlaştıkça ve çatışmalar şiddetlendiği, uluslararası kamuoyunun tepkisi de tekrar yükselişe geçti ve Yemen yönetimine yönelik uyarılarda bir artış gözlemlendi. ABD ile AB üyesi ülkeler 19 Eylül'de Yemen hükümetini, göstericilere karşı güç kullanmaya son vermeye çağırıldı.¹⁸⁷ Ayrıca aynı günlerde ABD Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Victoria Nuland, taraflara itidal çağrısında bulunarak son şiddet olaylarının soruşturulmasını istedi¹⁸⁸ ve tedavi olup ülkesine dönen Salih'e, KİK Planı çerçevesinde iktidarı bırakması çağrısında bulundu.¹⁸⁹ Bu yönde bir başka çağrı da BM

Güvenlik Konseyi'nden 27 Eylül'de yapılan açıklamayla geldi. BM Güvenlik Konseyi, Salih'in yargılamadan muafiyet öngören KİK Barış Planı'nı imzalamasını ve yetkilerini yardımcısına devretmesini istedi.¹⁹⁰ 21 Ekim'de de BM Güvenlik Konseyi Yemen'de KİK Barış Planı çerçevesinde iktidar devrinin gerçekleşmesi yönünde hareket edilmesine ilişkin bir karar aldı.¹⁹¹ Ayrıca 10 Kasım'da BM temsilcisi, KİK Barış Planı çerçevesinde bir çözümün temini için görüşmelerde bulunmak üzere Yemen'e gitti. BM temsilcisi, Yemen'de Başkan Yardımcısı Hadi ve muhalif liderlerle çeşitli görüşmeler gerçekleştirdi.¹⁹² ABD çeşitli zamanlarda, göstericilere uygulanan şiddete son verilmesi ve Salih'in yetkilerini devretmesi çağrılarını yineledi. Bu tür açıklama ve çağrılar Salih'in 22 Kasım'da KİK Barış Planı'nı imzalamasına dek sürdü.

18 Aralık'ta gerçekleştirilen bir toplantıda BM, Yemen'in "bir diğer Somali" olmasının engellenmesi için 447 milyon dolarlık bir yardım gerçekleştirilmesi yönünde bir karar aldı. 3 ila 5 yıl sürmesi planlanan yardımın özellikle gıda, sağlık ve temiz su olmak üzere insanî yardım biçiminde gerçekleştirilmesi düşünülüyordu.¹⁹³ Diğer taraftan Suudi Arabistan, 2011'in son günlerinde Yemen'e petrol yardımında bulunacağını açıkladı. Asya, Avrupa ve Amerika arasındaki petrol taşımacılığında stratejik öneme sahip Babül Mendeb Boğazı'nda bulunması, küçük bir ülke olmasına rağmen Yemen'i küresel ticaretin ilgi odağı haline getiriyordu. Yaklaşık 1 yıllık siyasî kriz en yoksul Arap ülkesi olan Yemen'in istikrarını tehlikeye düşürdü ve bu durumun aşılması adına pek çok ülkeden ekonomik yardım vaatleri gelmeye başladı. Bu çerçevede Suudi Arabistan'ın petrol yardımını Ocak ayında gerçekleştirmesi ve 500.000 tonu bulması bekleniyordu.¹⁹⁴

Sonuç

2011 yılı, Yemen halkı için kanlı bir süreç olmanın yanında, ekonomik sıkıntıların da had safhaya ulaştığı bir dönem olarak hafızalara kazandı. Protestoların başlamasıyla zaten halkın % 40'ının günlük 2 dolar civarında bir gelirle yaşadığı Yemen halkının durumu daha da ağırlaştı. Akaryakıt kıtlığı pek çok sorunu da beraberinde getirdi. Elektrik ve su kesintilerinin yanında ekmek fırınları dahi işleyemez hale geldi. Bu da yoksulluğun pençesindeki Yemen halkının çok daha zor duruma düşmesine neden oldu. Bunların yanında kamu çalışanlarının maaş alamaması ve devlet kurumlarının işleyemez hale gelmesi gerginliği daha da tırmandırdı.¹⁹⁵ Tüm bu ekonomik zorlukların yanında, 2011 yılında yaşadığı ağır kuraklıkla gündeme gelen Somali'nin komşusu olması dolayısıyla Yemen, bu kuraklıktan belirli ölçüde etkilendi. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nden yapılan açıklamaya göre, güvenliğin olmayışı, büyük kuraklık, işsizlik ve gıda fiyatlarındaki artış yüzünden 3700 Somalili mülteci Yemen'e sığındı.¹⁹⁶ Bu durum ekonomik sıkıntılar ve siyasî krizle boğuşan Yemen'e ilave bir yükü de beraberinde getirdi.

Tüm bu sıkıntıların yanında Yemen'de yaşanan Arap Baharı Yemen'e bir

Nobel ödülü de kazandırdı. Nobel Barış Ödülü, 2011 yılında üç kadın arasında paylaştırıldı. Bu kadınlardan biri de Yemen’de kadın hakları savunuculuğuyla öne çıkan Tevekkül Karman oldu.¹⁹⁷ Gösterilerin en hareketli olduğu ve şiddetli bir şekilde sürdüğü şehirlerden biri olan Taiz’de yaşayan ve gazetecilik yapan Karman aynı zamanda İslamî kimliği ile bilinen İslah Partisi üyesidir. Gösterilerin başlayıp büyümesinde aktif rol alan Karman 23 Ocak’ta tutuklanmış ancak serbest bırakılması için düzenlenen yoğun gösteriler neticesinde 1 gün sonra serbest bırakılmıştı. Yemenli muhaliflerin, “Demir Leydi” ve “Devrimin Annesi” olarak vasıflandırdıkları Karman,¹⁹⁸ Yemen’in gündeminde ilk kez Arap Baharı ile yer almadı. 2004 yılında davet edildiği bir insan hakları konferansında, konuşması esnasında kendisine engel olduğu için peçesini çıkarmasıyla tepkileri üzerine çekmişti. Fakat güçlü bir aileye mensup olması dolayısıyla tepkilerin sınırlı tutulması sağlanabilmişti.¹⁹⁹

Yemen’deki Arap Baharı gösterilerinde çokça dikkat çeken bir unsur da kadınların gösterilerde fazlaca öne çıkması olmuştur. Gösteri sürecinde bu kadar öne çıkmalarına rağmen kadınlar, devrimin ardından taleplerine ilişkin bir ilerleme gerçekleşmemesi hususunda derin bir endişe duymaktalar. Ehlen Müseyna isimli bir kadın aktivist Salih’in gidip gitmemesiyle çok da ilgilenmediklerini, onların asıl isteklerinin haklarının tanınması olduğunu ve ayrıca muhalefetin düzenlediği toplantıda kadınların arka kapıdan girmelerinin istenmesi karşısında devrim sonrasında kadın haklarına ilişkin endişelerinin kuvvet kazandığını ifade etmektedir.²⁰⁰ Sümeyye el-Kavas adında bir kadın aktivist ise Yemen’deki bir sonraki devrimin, erkek baskısına karşı kadınların devrimi olacağı yönünde bir öngöründe bulunmaktadır.²⁰¹ Yemenli kadın aktivistlerin ifadelerinden Yemen’deki Arap Baharı’nın daha da uzun süreceği izlenimi edinilmekle birlikte diğer başka gelişmeler de bu fikre kuvvet kazandırmaktadır.

Gösteriler süresince akan kanın hesabının sorulmasını isteyen göstericiler KİK Planı’nın belirli kişilere ve özellikle de Salih’e sağladığı yargı muafiyetine şiddetle karşı çıkmaktadırlar. Plan’ın imzalanmasından sonra devam etmekte olan gösteri ve çatışmalar da Yemen’deki Arap Baharı’nın bitmediğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bir başka açıdan bakıldığında Arap Baharı içinde değerlendirilemeyecek, ancak Arap Baharı’ndan çokça etkilenen El Kaide ile mücadele sürecinin de 2011 yılı içerisinde ulaştığı yoğunluğu koruyarak sürdüreceğine dair işaretler görülmektedir. Bu da Yemen’in ileriki yıllarda uluslararası kamuoyunun gündemini çokça meşgul edeceğinin bir habercisi niteliğindedir. 2011 yılındaki gündem yoğunluğunu daha birkaç yıl sürdüreceğinin sinyallerini veren Yemen daha ziyade çatışma ve istikrar-sızlıklarla kendinden söz ettireceğe benzemektedir. 2011 yılını, Yemen için bir sürecin başlayıp neticelendiği değil, yıllara yayılmış Yemen tarihinde, önemli bir kırılma noktasının tüm yıla yayıldığı bir dönem olarak değerlendirmek daha doğru olacaktır.

Kronoloji

- **10-11 Ocak:** Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Yemen'e resmî ziyarette bulundu. Gül'e ziyaretinde çok sayıda Bakan ve iş dünyasından temsilciler eşlik etti.
- **12 Ocak:** ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton Yemen'e sürpriz bir ziyaret gerçekleştirdi. Clinton, El Kaide ile mücadelede işbirliğine ilişkin açıklamalarda bulundu.
- **16 Ocak:** Bin kadar öğrenci, insan hakları aktivistleri eşliğinde başkent Sana sokaklarında yürüyüş düzenledi.
- **22 Ocak:** Sana Üniversitesi'nde yüzlerce öğrencinin katıldığı gösteriler düzenlenmeye başladı.
- **21 Şubat:** 2 milletvekili iktidar partisi Genel Halk Kongresi'nden istifa etti, sonraki iki gün boyunca 7 milletvekili daha partiden istifa etti.
- **26 Şubat:** Haşid liderlerinden Şeyh Hüseyin bin Abdullah el-Ahmer, Salih'in Genel Halk Kongresi Partisi'nden istifa etti, Bakil lideri de bu istifayı memnuniyetle karşıladığını ifade etti.
- **18 Mart:** Göstericilere güvenlik güçlerinin ateş açması sonucu 52 kişi hayatını kaybetti, 240 kadar gösterici de yaralandı. Bu olay içeriden ve dışarıdan büyük tepki çekti. Olayın ardından çok sayıda diplomat, subay ve siyasetçi istifa etti ve göstericilere destek veren açıklamalarda bulundu.
- **20 Mart:** Salih kabinesinin görevine son verdi.
- **21 Mart:** General Ali Muhsin başta olmak üzere altmıştan fazla subay muhaliflerin safına katıldı. Ağır silahlı askerî araçlar ve tanklar protestocuları korumak için başkent Sana'da konuşlandı. Abyan vilayetinde bulunan bir mühimmat fabrikasında meydana gelen patlama sonucu 110 kişi hayatını kaybetti.
- **22 Mart:** Salih, Ocak 2012'de görevi bırakmaya hazır olduğunu, fakat iktidarı güvenilir ellere bırakabileceğini açıkladı. Yemen'in güneyinde, Loder bölgesinde El Kaide militanları ile ordu arasında çıkan çatışmada 13 militan ölü ele geçirildi.
- **8 Nisan:** ABD, Yemen yönetimine terörle mücadelede destek olmak amacıyla vaat ettiği 1 milyar dolarlık yardım anlaşmasını dondurdu.
- **10 Nisan:** KİK ülkeleri dışişleri bakanları Riyad'da bir araya gelerek Yemen krizinin çözümüne ilişkin bir görüşme gerçekleştirdiler.
- **19 Nisan:** BM Güvenlik Konseyi, Yemen'in durumunu görüştü ancak Rusya'nın olumsuz tutumu nedeniyle bir uzlaşma sağlanamadı.
- **23 Nisan:** Muhalefetin çağrısıyla hemen hemen bütün kamu sektörünü

ve özel sektörü kapsayan genel grev gerçekleştirildi. Ayrıca KİK, Salih'in ve muhalefetin KİK Planı'nı kabul ettiğini duyurdu.

- **21 Mayıs:** Yemen muhalefeti KİK Barış Planı'nı imzaladı.
- **22 Mayıs:** Salih'in KİK Barış Planı'nı imzalaması bekleniyordu fakat bu gerçekleşmedi.
- **23 Mayıs:** Clinton, Salih'in KİK Planı'nı imzalamamasından ötürü hayal kırıklığına uğradığını belirtti ve Salih'i derhal istifaya çağırdı. Ayrıca Yemen'deki ABD Büyükelçiliği'nin konsolosluk bölümü güvenlik gereği siyle en az iki gün süreyle kapatıldı.
- **24 Mayıs:** Şeyh Sadık el-Ahmer'in evi güvenlik güçleri tarafından bombalandı ve Sana'nın Hasaba mahallesinde güvenlik güçleri ile silahlı Ahmer aşireti üyeleri arasında şiddetli çatışmalar başladı.
- **29 Mayıs:** Abyan vilayetinin başkenti Zincibar şehri El Kaide tarafından kontrol altına alındı.
- **3 Haziran:** Devlet Başkanlığı Saray Camisi'ne roketli saldırı gerçekleştirildi. Saldırı sonucu Salih ve pek çok üst düzey devlet yetkilisi yaralandı. Salih tedavi amacıyla Suudi Arabistan'a gitti. ABD'nin gerçekleştirdiği operasyon sonucu El Kaide'nin orta düzey lideri Ebu Ali el-Harisi öldürüldü.
- **4 Haziran:** Başkan vekili Abdurrabbu Mansur Hadi'nin Salih'e vekâlet edeceği açıklandı. Zincibar yakınında bir askerî konvoy El Kaide militanları tarafından pusuya düşürüldü ve 6 asker öldürüldü.
- **11 Haziran:** Abyan vilayetinde El Kaide militanlarıyla çıkan çatışmada 21 militan ve 9 asker hayatını kaybetti.
- **10-11 Temmuz:** Beyaz Saray Terörle Mücadele Sorumlusu John Brennan Suudi Arabistan'da bulunan Salih ile ve Salih'e vekâlet eden Hadi ile görüştü ve KİK Planı'nın kabul edilmesi yönünde baskı uyguladı.
- **6 Eylül:** Saray Camisi saldırısında yaralanıp tedavi maksadıyla bulunduğu Suudi Arabistan'dan Yemen'e geri dönen Yemen Başbakanı Ali Muhammed Mücaver bakanlar kurulunu topladı.
- **18 Eylül:** Sana'da hükümete bağlı silahlı güçlerin göstericilere ateş açmasıyla tekrar şiddetli çatışmalar başladı, çatışmalarda 100'e yakın Yemenli hayatını kaybetti.
- **23 Eylül:** Tedavi olmak maksadıyla Suudi Arabistan'da bulunan Salih Yemen'e geri döndü.
- **30 Eylül:** ABD'nin insansız uçakla gerçekleştirdiği operasyon sonucu Arap Yarımadası El Kaidesi'nin en üst düzey lideri Enver el-Evlaki öl-

dürüldü.

- **7 Ekim:** Gazeteci aktivist Tevekkül Karman Nobel Barış Ödülü'ne layık görüldü.
- **21 Ekim:** BM Güvenlik Konseyi, Yemen'de KİK Barış Planı çerçevesinde iktidar devrinin gerçekleşmesi yönünde hareket edilmesine ilişkin bir karar aldı.
- **10 Kasım:** BM temsilcisi, KİK Barış Planı çerçevesinde bir çözümün temini için görüşmelerde bulunmak için Yemen'e gitti. BM temsilcisi Başkan Yardımcısı Hadi ve muhalif liderlerle çeşitli görüşmeler gerçekleştirdi.
- **22 Kasım:** Salih, KİK Barış Planı'nı imzaladı. Bununla Salih, görevi Devlet Başkan Yardımcısı Hadi'ye devretmeyi ve 21 Şubat 2012'de seçim yapılmasını kabul etmiş oldu. Ayrıca bu Plan, Salih'e, ailesine ve 500'den fazla devlet görevlisine yargı muafiyeti sağladı.
- **20 Aralık:** Binlerce kişi Taiz'den Sana'ya uzanan ve 4 gün sürecek olan "Hayat Yürüyüşü"nü başlattı.
- **24 Aralık:** Taiz'den Sana'ya ulaşan gruba Sana'daki göstericilerin de katılımıyla sayı yüz bine ulaştı. Cumhuriyet Muhafızları'nın gruba ateş açarak müdahale etmesi sonucu 9 gösterici hayatını kaybetti, 90 kişi de yaralandı.

Notlar

- 1 "Yemen: Students call for Arabs to rise up", *Gulf News*, 16 Ocak 2011.
- 2 "Protest in Yemen against Saleh", *Gulf News*, 23 Ocak 2011.
- 3 "Yemen'deki Gösterilerde Bir Kadın Eylemci Gözaltında", *Hürriyet*, 23 Ocak 2011.
- 4 "Thousand Rally against Government in Yemen", *Gulf News*, 27 Ocak 2011.
- 5 "Yemen Devlet Başkanı: 2013'te Aday Değilim", *Zaman*, 3 Şubat 2011.
- 6 "Yemen'de de İki Taraf Sokakta", *Zaman*, 4 Şubat 2011.
- 7 "Yemen "Day of Rage" Draws Tens of Thousands", *Reuters*, 3 Şubat 2011.
- 8 "Yemen'de 'Öfke Günü'", *Hürriyet*, 3 Şubat 2011.
- 9 "Yemen'de Protesto Hareketi Çatışmaya Dönüştü", *Hürriyet*, 13 Şubat 2011.
- 10 "Violence Marks fourth Day of Yemen Protests against President", *Gulf News*, 14 Şubat 2011.
- 11 "Clashes Break Out in Yemen, Parliamentarian Hurt", *Gulf News*, 15 Şubat 2011.
- 12 "President Loyalists Clash with Protesters in Yemen", *Gulf News*, 16 Şubat 2011.
- 13 "Göstericilere El Bombası Attılar", *Hürriyet*, 19 Şubat 2011.
- 14 "Yemen'de çatışma: 1 Ölü, 4 Yaralı", *Zaman*, 21 Şubat 2011.
- 15 "Yemen Frees Prominent Southern Leader", *Gulf News*, 1 Ocak 2011.
- 16 "Yemen Separatist Leader Arrested in Aden", *Gulf News*, 20 Şubat 2011.
- 17 "Yemen'de Protestolara Kan Bulaştı", *Hürriyet*, 23 Şubat 2011.
- 18 "Armed Tribesmen Clash in Yemen", *Gulf News*, 23 Şubat 2011.
- 19 "Yemen'de Çatışma: 1 Ölü, 11 Yaralı", *Hürriyet*, 23 Şubat 2011.
- 20 "Yemen's Saleh Orders Protection for Protesters", *Reuters*, 24 Şubat 2011.
- 21 "Tens of Thousands Hold Rival Rallies in Yemen", *Reuters*, 25 Şubat 2011.
- 22 "Four More Die in Yemen as Security Forces Fire at Protesters", *Gulf News*, 26 Şubat 2011.
- 23 "Yemen's Saleh Says Won't Be Forced Out by "Anarchy"", *Reuters*, 21 Şubat 2011.
- 24 "Opposition to Join Anti-Saleh Rally", *Gulf News*, 28 Şubat 2011.
- 25 "Yemen'deki Gösterilere Aşiretlerden de Destek", *Hürriyet*, 26 Şubat 2011; "Yemen'de Muhalefet Protestoculara Destek Veriyor", *Hürriyet*, 27 Şubat 2011.
- 26 "Aşireti Terk Etti", *Hürriyet*, 27 Şubat 2011.
- 27 "'Day of Rage' Protests End in Yemen without Violence", *Gulf News*, 2 Mart 2011.
- 28 "Yemen's Saleh Offered Plan for Smooth Exit", *Gulf News*, 3 Mart 2011.
- 29 "Yemen Lideri Salih'ten Ayrılık Sinyali", *Hürriyet*, 3 Mart 2011.
- 30 "Yemen'de Gösteriler Dersler Askıya Aldırdı", *Zaman*, 5 Mart 2011.
- 31 "Yemen'de Protestoculara Ateş Açıldı: 65 Yaralı", *Zaman*, 9 Mart 2011.
- 32 "Yemeni Police Fire on Protest, 65 Hurt: Hospital", *Reuters*, 8 Mart 2011; "Fresh Blow to Ruling Party as Scores Quit in Dhamar", *Yemen Post*, 7 Mart 2011.
- 33 "Yemen'de Muhafiflerden Okulları Yakma Tehdidi", *Zaman*, 8 Mart 2011.
- 34 "Yemen Opposition Rejects Saleh's Pledge of Reforms", *Gulf News*, 11 Mart 2011.
- 35 "Yemen'de 'Geri Dönüşsüz Cuma'", *Hürriyet*, 11 Mart 2011.
- 36 "In Yemeni Capital, Security Forces Attack Protest Encampment", *The New York Times*, 12 Mart 2011.
- 37 "Clashes Erupt as Protests Continue in Yemen's Capital", *The New York Times*, 13 Mart 2011.

- 38 "120 Injured in Yemen Clashes", *Gulf News*, 16 Mart 2011.
- 39 "Yemen'deki Gösterilerde 84 Kişi Yaralandı", *Hürriyet*, 17 Mart 2011.
- 40 "Yemen Declares Emergency as Scores of Protesters Killed in Firing", *Gulf News*, 18 Mart 2011.
- 41 "Yemen Live Blog – March 21", *Al Jazeera*, ... 23 Mayıs 2012'de girilmiştir.
- 42 "Top Yemeni Generals Backs Democracy Protesters", *Reuters*, 21 Mart 2011.
- 43 "Yemen'de Bir Bakan İstifası Daha", *Hürriyet*, 20 Mart 2011.
- 44 "Yemen'deki Cenazeye Binler Katıldı", *Hürriyet*, 20 Mart 2011.
- 45 "Yemen'de Olağanüstü Hal İlan Edildi", *BBC Türkçe*, 18 Mart 2011.
- 46 "President Fires Cabinet as Yemen Protests Grow", *The New York Times*, 21 Mart 2011.
- 47 "Sweeping Emergency Laws in Yemen", *Gulf News*, 24 Mart 2011.
- 48 "Yemen Lideri Salih 'Seneye Gidecek'", *BBC Türkçe*, 22 Mart 2011.
- 49 "Suriye ve Yemen'de Gösteriler Büyüyor", *Hürriyet*, 25 Mart 2011.
- 50 "Yemen'de İktidar Değişimi İçin Müzakereler Başlıyor", *Hürriyet*, 26 Mart 2011.
- 51 "Yemen Body Recommends Forming New Government", *Gulf News*, 27 Mart 2011.
- 52 "Clashes Escalate in Yemen; at Least 12 Protesters are Killed", *The New York Times*, 4 Nisan 2011.
- 53 "Forty-Five Hurt as Police Fire on Protesters in Yemen Clashes", *Gulf News*, 18 Nisan 2011.
- 54 "Developments in the Region", *The New York Times*, 14 Nisan 2011.
- 55 "Women Irate at Remarks by President of Yemen", *The New York Times*, 16 Nisan 2011; "Yemen'de Harem Selamlık İsyanı", *Hürriyet*, 18 Nisan 2011.
- 56 "Yemen'de 22 Gösterici Yaralandı", *Hürriyet*, 18 Nisan 2011.
- 57 "Shops Close Across Yemen in Protest against Saleh", *Gulf News*, 23 Nisan 2011.
- 58 "Continued Violence in Yemen may Derail Deal", *Gulf News*, 29 Nisan 2011.
- 59 "Tens of Thousands Rally Across Yemen, Demanding Saleh Step Down", *Gulf News*, 28 Nisan 2011.
- 60 "Aşiretlerle Askerler Arasında Çatışma", *Hürriyet*, 5 Nisan 2011.
- 61 "Thousands Vow to Continue Anti-Saleh Protests in Yemen", *Gulf News*, 25 Nisan 2011; "Secession Fears Loom as Saleh Set to Sign Resignation Deal", *Gulf News*, 1 Mayıs 2011.
- 62 "Yemen KİK Planını Reddetti", *Hürriyet*, 1 Mayıs 2011.
- 63 "KİK Yemen Barış Planını Askıya Aldı", *Zaman*, 24 Mayıs 2011.
- 64 "Özür Diledi Ama Anlaşmayı İmzalamayacak", *Hürriyet*, 23 Mayıs 2011.
- 65 "Yemen'de Saldırıda Cumhurbaşkanı 'Yaralandı'", *BBC Türkçe*, 3 Haziran 2011.
- 66 "Yemen'de Havaalanı Yakınlarında Çatışma Çıktı", *Zaman*, 25 Mayıs 2011.
- 67 "Yemen'de Şiddet Dinmiyor", *Hürriyet*, 9 Mayıs 2011; "Yemen'deki Çatışmalarda 15 Gösterici Öldü", *Hürriyet*, 13 Mayıs 2011; "Yemen'de Protestocuların Üzerine Ateş Açıldı: 3 Ölü, 80 Yaralı", *Hürriyet*, 29 Mayıs 2011.
- 68 "Armed Civilians Wounded Seven Yemen Protesters: Witnesses", *Gulf News*, 14 Mayıs 2011.
- 69 "Plain-clothed Men Open Fire on Yemen Protesters", *Gulf News*, 15 Mayıs 2011.
- 70 "Yemen'de Çatışmalar Şiddetleniyor", *BBC Türkçe*, 26 Mayıs 2011; "Yemen'deki Çatışmalarda Ölenlerin Sayısı 38'e Ulaştı", *Zaman*, 24 Mayıs 2011.

- 71 "Yemen'de İsyancılar Başkentini Önemli Noktalarını Ele Geçirdi", *Hürriyet*, 26 Mayıs 2011.
- 72 "Başkent Sana'da Çatışma: 6 Ölü", *Zaman*, 24 Mayıs 2011.
- 73 "Yemeni Government and Tribesmen Agree Truce", *Reuters*, 28 Mayıs 2011; "7 Explosions Heard North of Yemen Capital: Residents", *Reuters*, 29 Mayıs 2011.
- 74 "Yemen'deki Çatışmalarda 41 Kişi Öldü", *Hürriyet*, 1 Haziran 2011.
- 75 "Salih'i Beton Delen Füzeyle Vurmuşlar", *Hürriyet*, 23 Haziran 2011. Saldırıda yaralanan üst düzey devlet yetkilileri arasında Başbakan Ali Muhammed Mücaver, Meclis Başkanı Yahya el-Reyi, Savunmadan Sorumlu Başbakan Yardımcısı Reşad el-Alimi, Danışma Konseyi Başkanı Abdülaziz Abdülgani ve Sana Valisi Numan Veid bulunmaktaydı, "Saraya Camisine General Bombası", *Hürriyet*, 4 Haziran 2011. Danışma Konseyi Başkanı Abdülaziz Abdülgani aldığı yaralar yüzünden 22 Ağustos'ta hayatını kaybetti, "Yemen Politician Dies of Wounds from Attack on Saleh", *Reuters*, 22 Ağustos 2011.
- 76 "Yemeni Leader Accepts Saudi Offer of Treatment", *Gulf News*, 4 Haziran 2011.
- 77 "Yemen Lideri Salih, Arabistan'a Sığındı", *Zaman*, 6 Haziran 2011.
- 78 "Yemenis Celebrate Saleh Departure", *Reuters*, 5 Haziran 2011.
- 79 "Yemen VP Now Acting President, Forces Commander - Jazeera", *Reuters*, 4 Haziran 2011.
- 80 "Yemen'de Büyük Kaçış", *Hürriyet*, 4 Haziran 2011.
- 81 "Saraya Camisine General Bombası", *Hürriyet*, 4 Haziran 2011.
- 82 "Yemen's Acting Leader Seeks Truce with Tribes", *Reuters*, 5 Haziran 2011; "Yemen's Ahmar Group Agrees to Abide by Truce – Opposition", *Reuters*, 5 Haziran 2011.
- 83 "Oğul Salih'ten Geri Adım Sinyali", *Zaman*, 29 Haziran 2011.
- 84 "Saldırıdan Sonra İlk Kez", *Hürriyet*, 8 Temmuz 2011.
- 85 "Yemen'de Cuma Namazı Protestosu", *Hürriyet*, 16 Eylül 2011.
- 86 "Yemen's Saleh Says to Hold Presidential Election – Agency", *Reuters*, 29 Ağustos 2011.
- 87 "Salih'in Ardından Yemen'de Kutlama", *Hürriyet*, 5 Haziran 2011.
- 88 "Yemen'de Bölünme Sinyalleri", *Zaman*, 8 Haziran 2011.
- 89 "Hundreds of Thousands of Yemenis Call for Transitional Council to Replace Saleh", *Gulf News*, 17 Haziran 2011.
- 90 "Yemeni Leader Accepts Saudi Offer of Treatment", *Gulf News*, 4 Haziran 2011.
- 91 "Başkent Sana'da Çatışmalar Yeniden Alevlendi", *Hürriyet*, 5 Ağustos 2011.
- 92 "Yemen'deki Çatışmalarda Bir Tuğgeneral Öldü", *Hürriyet*, 26 Eylül 2011.
- 93 "Yemen Premier Convenes Cabinet After Return", *Gulf News*, 8 Eylül 2011.
- 94 "UPDATE 2 – Explosions Shake Yemen Capital, Blasts in South", *Reuters*, 15 Eylül 2011.
- 95 "Yemen'de Cuma Namazı Protestosu", *Hürriyet*, 16 Eylül 2011.
- 96 "Yemen'de Çatışmalar Şiddetlendi", *BBC Türkçe*, 20 Eylül 2011; "Yemen Scrambles for Ceasefire as Death Toll Rises", *Reuters*, 20 Eylül 2011.
- 97 "Fresh Fighting Rocks Yemen Capital", *Gulf News*, 21 Eylül 2011; "Fragile Ceasefire Between Rival Yemeni Factions Ends", *Gulf News*, 22 Eylül 2011.
- 98 "Yemen Lideri Salih Üç Ay Sonra Ülkesinde", *BBC Türkçe*, 23 Eylül 2011.
- 99 "Yemen Lideri Salih Ülkesine Geri Döndü", *Zaman*, 24 Eylül 2011.
- 100 "Yemen'de Muhaliflere Ateş Açıldı: 3 Ölü", *Hürriyet*, 25 Ağustos 2011.
- 101 "Yemen's Saleh Calls for Early Elections, Violence Goes", *Reuters*, 25 Eylül 2011;

- "Salih'ten Yemen'de Erken Seçim Sinyali", *Hürriyet*, 26 Eylül 2011.
- 102 "Yemen's Saleh Says will Only Quit if Foes Excluded", *Reuters*, 30 Eylül 2011.
- 103 "Seven People Killed in Southern Yemen", *Gulf News*, 5 Ekim 2011.
- 104 "Yemen'de Yine Kan Döküldü: 12 Ölü", *Hürriyet*, 17 Ekim 2011.
- 105 "Yemeni Government Troops Battle Opponents, 8 Dead", *Reuters*, 17 Ekim 2011.
- 106 "Six Protesters Gunned Down in Yemen Capital", *Gulf News*, 18 Ekim 2011.
- 107 "Peçe ve Çarşaf Yaktılar", *Hürriyet*, 26 Ekim 2011.
- 108 "One Dead, Ten Injured in Yemen's Taiz", *Gulf News*, 10 Kasım 2011.
- 109 "Two Women, Child among 9 Killed in Yemen's Taiz: Medic", *Gulf News*, 11 Kasım 2011.
- 110 "Fighting Kills 17 in Yemen, U.N. Envoy Pushes for Peace", *Reuters*, 11 Kasım 2011.
- 111 "Yemen Lideri Salih 90 Gün İçinde İstifa Etmeye Hazır", *Hürriyet*, 15 Kasım 2011.
- 112 "Salih, Yetkilerini Devredecek Anlaşmayı İmzaladı", *Zaman*, 23 Kasım 2011.
- 113 "Yemen's Saleh Signs Deal to Give up Power", *Reuters*, 23 Kasım 2011; "Yemen Presidential Election Set for February 21", *Reuters*, 27 Kasım 2011.
- 114 "Yemen'de Salih Anlaşmaya Gitti", *Hürriyet*, 24 Kasım 2011.
- 115 "Yemen'de Belirsizlik ve Çatışmalar Arasında Geçici Hükümet Kuruldu", *Zaman*, 9 Aralık 2011.
- 116 "Taiz Kentinde Çatışma: 13 Ölü, 30 Yaralı", *Hürriyet*, 1 Aralık 2011.
- 117 "Yemen'de İstifa Sözü Şiddeti Noktalamaya Yetmedi", *BBC Türkçe*, 24 Kasım 2011.
- 118 "Clashes in Yemen Second City Taz Kill Eight: Medics", *Gulf News*, 1 Aralık 2011.
- 119 "Fighting in City Threatens Yemen Power Transfer", *Reuters*, 4 Aralık 2011.
- 120 "Tension Rises in Sana'a After Clashes Break Out", *Gulf News*, 6 Aralık 2011.
- 121 "Yemen Forces Attack Protesters in Bid to Halt March", *Gulf News*, 25 Aralık 2011.
- 122 "UPDATE 6 – Yemen's Saleh Vows to Leave, Troops Kill 9 Protesters", *Reuters*, 24 Aralık 2011.
- 123 "Yemen ve Bahreyn'de Halk Sokaklara Döküldü", *Hürriyet*, 31 Aralık 2011.
- 124 "Activists in South Yemen Burn Election Cards", *Gulf News*, 30 Aralık 2011.
- 125 "Two Yemen Soldiers, 13 Islamists Killed in Clashes", *Gulf News*, 20 Aralık 2011.
- 126 "Yemen: Stratejik Savaşın Kalbi", *Hürriyet*, 5 Haziran 2011; "Yemen'de Bundan Sonra Ne Olacak", *Hürriyet*, 6 Haziran 2011.
- 127 "Yemen'de El Kaide Saldırısı: 13 Ölü", *Zaman*, 7 Ocak 2011.
- 128 "Unrest in Yemen Seen as Opening to Qaeda Branch", *The New York Times*, 5 Nisan 2011.
- 129 "Yemen'de Polis Aracına Pusu: 4 Ölü", *Zaman*, 6 Mart 2011.
- 130 "Yemen'de Çatışma: 13 Ölü", *Hürriyet*, 22 Mart 2011.
- 131 "Factory Explosion Follows Yemeni Forces' Pullout", *The New York Times*, 28 Mart 2011.
- 132 "Bin Ladin'in Yemenli Halefi Kil Payı Kurtuldu", *Hürriyet*, 8 Mayıs 2011; "Yemen'deki El Kaide Liderine Saldırın", *Hürriyet*, 7 Mayıs 2011.
- 133 "Yemen'de El Kaide Muamması", *Zaman*, 30 Mayıs 2011.
- 134 "Army Clashes with Islamists in South Yemen", *Reuters*, 27 Mart 2011.
- 135 "Yemen'de El Kaide Bilmecesi", *BBC Türkçe*, 29 Mayıs 2011.
- 136 "ABD, Yemen'de Operasyonlara Hız Verdi", *Zaman*, 10 Haziran 2011.

- 137 "Qaeda No. 2 Delivers Video Eulogy to Bin Laden", *The New York Times*, 8 Haziran 2011.
- 138 "Armed Men Kill Seven Soldiers in South Yemen Clashes", *Reuters*, 6 Haziran 2011.
- 139 "Yemen'in Güneyinde Çatışma: 13 Ölü", *Hürriyet*, 9 Haziran 2011.
- 140 "Thirty Killed in Yemen Amid Saleh Power Vacuum", *Reuters*, 11 Haziran 2011.
- 141 "16 Killed as Army, Militants Clash in Southern Yemen", *Gulf News*, 20 Haziran 2011.
- 142 "Yemen'de 57 El Kaide Militanı Hapisten Kaçtı", *Zaman*, 22 Haziran 2011.
- 143 "Yemen'de Çatışma: 16 Asker Öldü", *Hürriyet*, 29 Haziran 2011.
- 144 "Car Bomb in Yemen's Aden Kills 9 Soldiers, Injures 21", *Reuters*, 24 Temmuz 2011.
- 145 "Yemen'de Hava Saldırısı: 15 Ölü", *Zaman*, 1 Ağustos 2011.
- 146 "Yemen'de Çatışmalar: 20 Ölü", *Hürriyet*, 14 Ağustos 2011.
- 147 "Suicide Bombers Kill at Least 12 in Yemen's South", *Reuters*, 21 Ağustos 2011.
- 148 "Yemen'deki Çatışmalarda 6 Kişi Öldü", *Zaman*, 30 Ağustos 2011.
- 149 "Yemen'de Çatışmalar: 12 Ölü", *Hürriyet*, 14 Eylül 2011.
- 150 "Yemen Defence Minister Ali 'Survives Attack'", *BBC News*, 27 Eylül 2011.
- 151 "El Kaide, Evlaki'nin Ölümünü Doğruladı", *Zaman*, 10 Ekim 2011.
- 152 "Yemeni Warplane Mistakenly Bombs Soldiers, Officials say", *Reuters*, 2 Ekim 2011.
- 153 "Yemen'de İntihar Saldırısı: 1 Ölü", *Hürriyet*, 12 Ekim 2011.
- 154 "Senior al-Qaeda Figure 'Killed in Yemen'", *Al Jazeera*, 15 Ekim 2011.
- 155 "Plane Crashes in Yemen: Seven of Dead Syrian", *Yemen Post*, 25 Ekim 2011.
- 156 "Two Yemen Soldiers, 13 Islamists Killed in Clashes", *Gulf News*, 20 Aralık 2011; "Yemen Gunmen Kill Five in Sana, 17 Dead in South" *Reuters*, 24 Kasım 2011; "Six Militants Killed in South Yemen Clashes: Official", *Reuters*, 7 Kasım 2011.
- 157 "Cumhurbaşkanı Gül Yemen'e Gidecek", *Hürriyet*, 7 Ocak 2011.
- 158 "Turkey, Yemen Sign Five Cooperation Agreements", *KUNA*, 10 Ocak 2011.
- 159 "Yemenle 1 Milyar Doları Yakalayıp Bir Numaralı Ticaret Partneri Oluruz", *Hürriyet*, 12 Ocak 2011.
- 160 "Al Qaida Militants are an Urgent Concern, Clinton Says", *Gulf News*, 12 Ocak 2011.
- 161 "President Saleh Accuses Al-Jazeera Channel of Serving Zionist and Terrorist Groups", *Yemen Post*, 28 Ocak 2011.
- 162 "Obama Urges Yemeni President for 'Concrete' Reform", *Reuters*, 3 Şubat 2011.
- 163 "Yemen'de 4 Gazeteci Sınır Dışı Edildi", *Zaman*, 15 Mart 2011.
- 164 "Yemen Shuts Al-Jazeera Offices; Journalists Beaten", *Committee to Protect Journalists*, 24 Mart 2011.
- 165 "ABD Yemen'deki Vatandaşlarını Uyardı", *Hürriyet*, 21 Mart 2011; "İngiltere'den Vatandaşlarına Yemen Uyarısı", *Hürriyet*, 1 Nisan 2011.
- 166 "16 Bin Taklit Türk Tabancası", *Hürriyet*, 25 Mart 2011; "Resmi Sevkiyat Değil", *Hürriyet*, 26 Mart 2011; "Türk Firması: Silahlar Kurusıkı, Sevkiyat Yasal Çerçeve", *Hürriyet*, 25 Mart 2011.
- 167 "U.S. Pulled Record Aid Deal as Yemen Rose up", *The Wall Street Journal*, 8 Nisan 2011.
- 168 "Yemen Crisis on UN Security Council Agenda", *Gulf News*, 19 Nisan 2011.
- 169 "BM Güvenlik Konseyi Yemen Konusunda Anlaşamadı", *Hürriyet*, 20 Nisan 2011.
- 170 "U.S. Urges Yemen's Saleh to Accept Deal to Step Down", *Reuters*, 23 Mayıs 2011.
- 171 "Salih BAE'den Özür Diledi", *Zaman*, 23 Mayıs 2011.

- 172 "Yemen'deki ABD Büyükelçiliği, Konsolosluk Bölümünü Kapattı", *Zaman*, 23 Mayıs 2011.
- 173 "UK Cuts Staff in Yemen, Urges Britons to Leave", *Reuters*, 26 Mayıs 2011.
- 174 "US Orders Some Diplomats, Family to Leave", *Reuters*, 25 Mayıs 2011.
- 175 "Yemen'de İsyancılar Başkentin Önemli Noktalarını Ele Geçirdi", *Hürriyet*, 26 Mayıs 2011.
- 176 "U.S. Urges Yemen Ceasefire, Tells Saleh to Go", *Reuters*, 26 Mayıs 2011.
- 177 "Offer Tuesday to Fly 1,400 Filipinos Home from Yemen", *Gulf News*, 24 Mayıs 2011.
- 178 "Processing and Deployment of OFWs to Yemen Halted Temporarily", *Gulf News*, 11 Nisan 2011.
- 179 "Kuwait Repatriates Its Diplomats from Yemen", *Gulf News*, 1 Haziran 2011.
- 180 "U.S. Urges Yemen to Move to Swift Transition", *Reuters*, 6 Haziran 2011.
- 181 "Batı'dan Suudi Arabistan'a "Salih'i İstifaya İkna Edin" Baskısı", *Hürriyet*, 6 Haziran 2011.
- 182 "Yemeni Leader Accepts Saudi Offer of Treatment", *Gulf News*, 4 Haziran 2011.
- 183 "Yemen'de Bombalı Saldırı: 8 Ölü", *Hürriyet*, 24 Temmuz 2011.
- 184 "U.N. Says Sending Human Rights Team to Yemen", *Reuters*, 26 Haziran 2011; "U.N. Calls on Yemen to Halt Attacks on Civilians", *Reuters*, 13 Eylül 2011.
- 185 "U.S. Official Meets Yemen President Saleh in Riyadh", *Reuters*, 10 Temmuz 2011; "US Seeks Swift Power Transfer Deal in Yemen", *Gulf News*, 12 Temmuz 2011.
- 186 "Yemen to Get 40,000 Tonnes of UAE Diesel", *Gulf News*, 28 Temmuz 2011.
- 187 "Yemen'de Çatışmalar Şiddetlendi", *Hürriyet*, 20 Eylül 2011.
- 188 "ABD Yemen'den Siyasi Çözüm İstedi", *Hürriyet*, 21 Eylül 2011.
- 189 "Yemen Lideri Salih, Ülkesine Geri Döndü", *Zaman*, 24 Eylül 2011.
- 190 "BM, Yemen'den Şiddete Son Vermesini İstedi", *Zaman*, 27 Eylül 2011.
- 191 "Yemen's Saleh Welcomes U.N. Resolution on Power Shift", *Reuters*, 24 Ekim 2011.
- 192 "U.N. Envoy in New Push for Yemen Power Transfer", *Reuters*, 10 Kasım 2011.
- 193 "U.N. Seeks \$447 Million for Yemen, Gulf Arabs Urged to Help More", *Reuters*, 18 Aralık 2011.
- 194 "UPDATE 1- Saudi Diesel Grant Covers Two Months-Yemen Oilmin", *Reuters*, 31 Aralık 2011.
- 195 "Yemen Sosyal Patlamanın Eşiğinde", *Hürriyet*, 19 Haziran 2011.
- 196 "3 Bin 700 Somalili Körfez'i Geçip Yemen'e Sığındı", *Zaman*, 28 Ağustos 2011.
- 197 "Profiles: 2011 Nobel Peace Prize Winners", *BBC News*, 7 Ekim 2011.
- 198 "Tawakul, Mother of Revolution", *Gulf News*, 8 Ekim 2011.
- 199 "Devrim İçin Peçesini Attı", *Hürriyet*, 9 Ekim 2011.
- 200 "For Yemeni Women, The Future Looks Uncertain", *Washington Post*, 26 Aralık 2011.
- 201 "Yemeni Women Fight for Rights", *Gulf News*, 7 Kasım 2011.